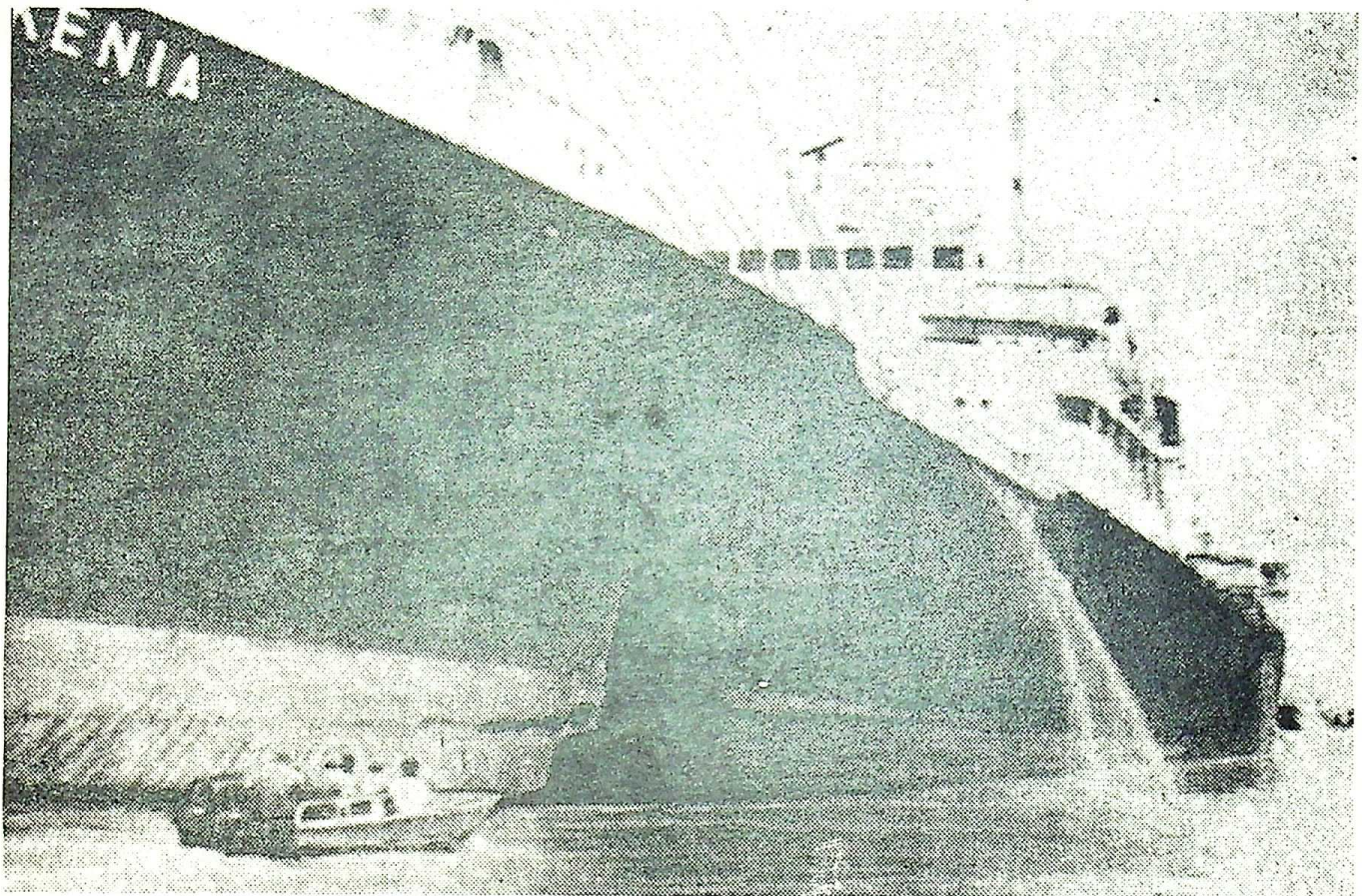

50ct

Jan

70

VIETNAM BULLETIN

In augustus '69 werd de Nederlandse Shell-tanker Kenia, 11 km ten zuidoosten van Saigon bezig met het lossen van olie, getroffen door een bomaanslag. Een gat van drie meter werd in de boeg geslagen. Wat heeft een Nederlandse Shell-tanker in Zuid-Vietnam te zoeken? Het antwoord is duidelijk wanneer men weet dat de Koninklijke Shell-groep, via de tot de groep behorende Asian Petroleum Corp., voor 156 miljoen dollar per jaar aan het Pentagon levert (zie pag.4).

NEDERLAND EN VIETNAM

De medeplichtigheid van de Nederlandse regering, het Nederlandse bedrijfsleven en de politieke partijen. De Amerikaanse oorlogsindustrie, Pentagonresearch in ons land

Verschijnt om de 14 dagen

Redactie: Jan Boonstra Benno Groeneveld
M. van Dulleman Tineke Nijenhuis
W. de Graaff Queenie Stevens

Redactie/administratieadres: Vietnam Bulletin, p/a ASVA
Weesperstraat 51, Amsterdam
Gironummer 128 11 98, tnv Vietnam Bulletin. Abonnement
f 5,- per half jaar, met stilzwijgende verlenging. Buitenland
f 7,- per half jaar. Losse nummers f 0,50 (België 7 fr.)

Hoe NEDERLAND bij de oorlog in Vietnam betrokken is

'Vietnam is ver van mijn bed' zeggen de mensen. De Nederlandse regering stelt zich de laatste jaren niet meer duidelijk op achter het Amerikaanse beleid. Het is een oorlog die buiten NAVO-verband wordt gevoerd en waarover de schijn bestaat dat men in Nederland haar unaniem afkeurt. Bij het nader inzicht blijkt niets minder waar dan dat. Op talloze manieren zijn wij praktisch bij de oorlog betrokken. De Nederlandse regering geeft 'ontwikkelingshulp'

aan de satellietstaten in Indo-China. Een tot de Shell-groep behorende firma komt voor op de lijst van Amerikaanse topprofiters. In Nederland hebben de 50 grote Amerikaanse oorlogskontraktanten hun vestigingen. Uitvoer van wapens naar Vietnam wordt niet officieel toegegeven maar evenmin ontkend en nog minder tegengegaan. In dit nummer meer over dit alles.

DE AMERIKAANSE OORLOGSINDUSTRIE IN NEDERLAND

Hieronder publiceren wij een eerste resultaat van een onderzoek naar de vestigingen van de 50 grootste oorlogskontraktanten (gerekend over het Amerikaanse begrotingsjaar 1969) in Nederland.

Dit onderzoek is nog verre van volledig: uit de hier gepubliceerde gegevens blijkt niet de omzet van de betrokken firma's in Nederland, noch het aantal daar werkzame werknemers, noch de personele unies die er tussen deze in Nederland werkzame dochterondernemingen en andere Nederlandse ondernemingen bestaan. Al evenmin blijkt uit deze lijst of deze dochterondernemingen in Nederland op militair terrein werkzaam zijn, laat staan of hun eventuele militaire producten in Vietnam door de Amerikanen gebruikt worden. De grote Amerikaanse oorlogsindustrieën zijn immers vrijwel zonder uitzondering ook grootscheeps werkzaam op civiel terrein.

We publiceren deze gegevens toch in de hoop het onderzoek naar de nog ontbrekende gegevens te stimuleren. Voor het samenstellen van deze lijst werd van drie hoofdbronnen gebruik gemaakt:

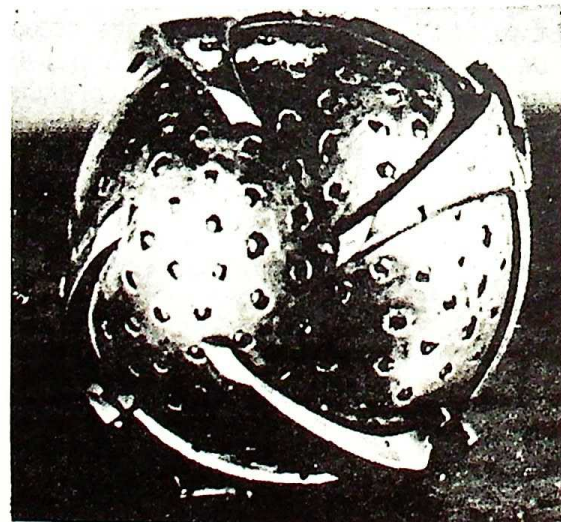
- Netherlands-American Trade Directory 1969, uitgegeven door de American Chamber of Commerce in the Netherlands, Laan van Meerdervoort 55, Den Haag.

- De lijst van 50 Amerikaanse grootste oorlogskontraktanten zoals gepubliceerd op basis van gegevens van het Amerikaanse ministerie van Defensie en Business week in de (Amerikaanse) Guardian van 17-1-70.

- Een lijst van dochterondernemingen van deze 50 top-oorlogskontraktanten gemaakt aan de hand van de Standard and Poor 1970 list of Corporations.

Hoewel het onderzoek nog geenszins bij het ter perse gaan van dit nummer is afgesloten toch alvast een aantal research-resultaten:

General Tire heeft een dochtermaatschappij in Amsterdam. De moedermaatschappij in Amerika had in het begrotingsjaar 264 miljoen dollar aan defensie-opdrachten. Een afdeling van General Tire heet Aerojet-General. Deze firma houdt zich bezig met onderzoek naar chemische wapens. Een opdracht van het Pentagon luidde: Experimental evaluation of 'CW agent dissemination techniques & concepts as applied to prototype munition systems to establish performance data'. Verder houdt de firma zich

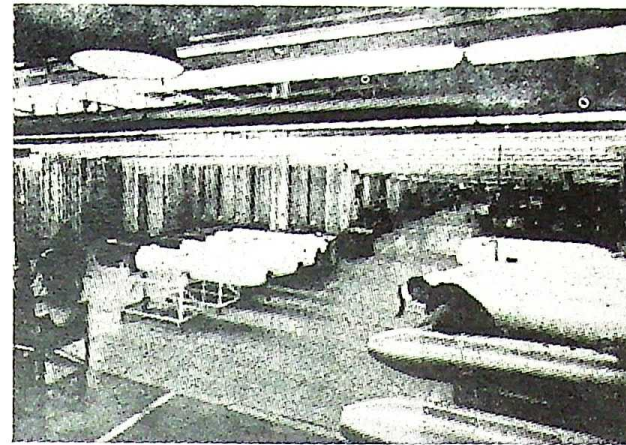

Een door Honeywell geproduceerde fragmentatiebom

bezig met productie van onderdelen van fragmentatiebommen - één order daarvoor bedroeg \$ 1.250.000. Verder is de firma werkzaam op het gebied van brandbommen. Voor een onderzoek naar de 'development of supersonic firebomb' werd door het Pentagon \$ 352.830 uitgetrokken.

Hercules staat met 180 miljoen dollar defensieopdrachten nr. 35 op de ranglijst. De firma kreeg opdracht voor \$ 2.923.530 butyl ester herbiciden (plantenverdelgers) te maken en voor \$ 9.360.000 aan fragmentatiebomonderdelen. Hercules heeft een dochteronderneming in Nederland die gevestigd is in met fabrieken in Zwijndrecht en Middelburg. Wat doet de firma in Nederland? Het Trade Directory van de Amerikaanse Kamer van Koophandel zegt: Chemicals (cellulose derivatives, synthetic resins, paper chemicals, rubber chemicals, naval stores, insecticides, water-soluble polymers, pigments, plastics, explosives, textile raw materials), manufacture and sales'.

Honeywell, nr. 18 op de lijst met 406 miljoen dollar aan defensie-opdrachten, deed o.a. een onderzoek naar

Laatste controle van CBU-laadbakken voordat deze worden afgeleverd aan het Ministerie van Defensie. Foto uit Amerikaanse Honeywell-fabriek vrijgegeven door het Pentagon in 1964. De laadbakken of "moederbommen" bevatten ieder enkele honderden fragmentatiebommen. De moederbom ontploft op ongeveer één kilometer hoogte, fragmentatiebommen komen dan vrij.

'BZ bomblet (BLU-20/B23' - Fabrication of a bomblet containing incapacitating agent BZ compatible with the SUU-13/A Bomb dispenser for 'high speed, low altitude aircraft delivery' - dus het ontwerpen van een bom geladen met chemisch wapen. Verder is Honeywell berucht om de fabricage van fragmentatiebommen - één order op dit gebied bedroeg \$ 15.473.235, een andere \$ 8.104.800 Honeywell zal in Nederland zich wel niet met de fabricage van dit soort wapens onledig houden. Hier worden andere zaken gedaan, b.v. de Honeywell 7600 tape recorder and visicorder geleverd aan de Universiteit van Amsterdam voor research-doeleinden, zoals de folder van Honeywell N.V. vermeldt, of verwarmingsregulatiemachines voor het Botanisch Centrum van de Groningse Universiteit.

Dow Chemical komt niet voor op de lijst van de 50 grootste oorlogskontraktanten, daarvoor is het bedrijf net iets te klein. De firma had tot voor kort een groot aandeel in de napalmproductie totdat deze, door de enorme protesten gedwongen, werd overgeheveld naar elders. Maar Dow Chemical maakt herbiciden, b.v. Tordon (orders van \$ 3.830.568 en \$ 2.274.000) en butyl Ester Herbiciden. (order van \$ 3.951.925). Daarnaast verricht de firma onderzoek naar de effectiviteit van het plantenverdelgingsmiddel Picloram. Ook Nederland heeft een dochtermaatschappij in zijn midden. Die fabriek zit in Terneuzen en de activiteiten ervan worden omschreven als 'chemicals and plastics production and warehousing'.

Op de hieronderstaande lijst zijn de vertegenwoordigingen en distributeurs niet afzonderlijk vermeld. Dat is niet gebeurd omdat de lijst dan buitengewoon lang zou zijn geworden (omdat de firma soms talrijke verschillende afdelingen heeft die ieder hun eigen vertegenwoordiging hebben) en bovendien omdat deze vertegenwoordigingen soms duidelijk alleen maar op civiel gebied liggen. Toch springen bepaalde vertegenwoordigers en distributeurs er duidelijk uit. Zo b.v. N.V. Handelsmaatschappij Malchus die maar liefst 10 van de 50 oorlogskontraktanten vertegenwoordigt: Bendix (nr. 34), General Electric (2), General Motors (10), Honeywell (18), Hughes Aircraft (14), Litton Industries (21), Raytheon (11), Sperry Rand (12), Texas Instruments (48), Westinghouse Electric Corp (15). Een aantal andere in het oog springende vertegenwoordigingen zijn:

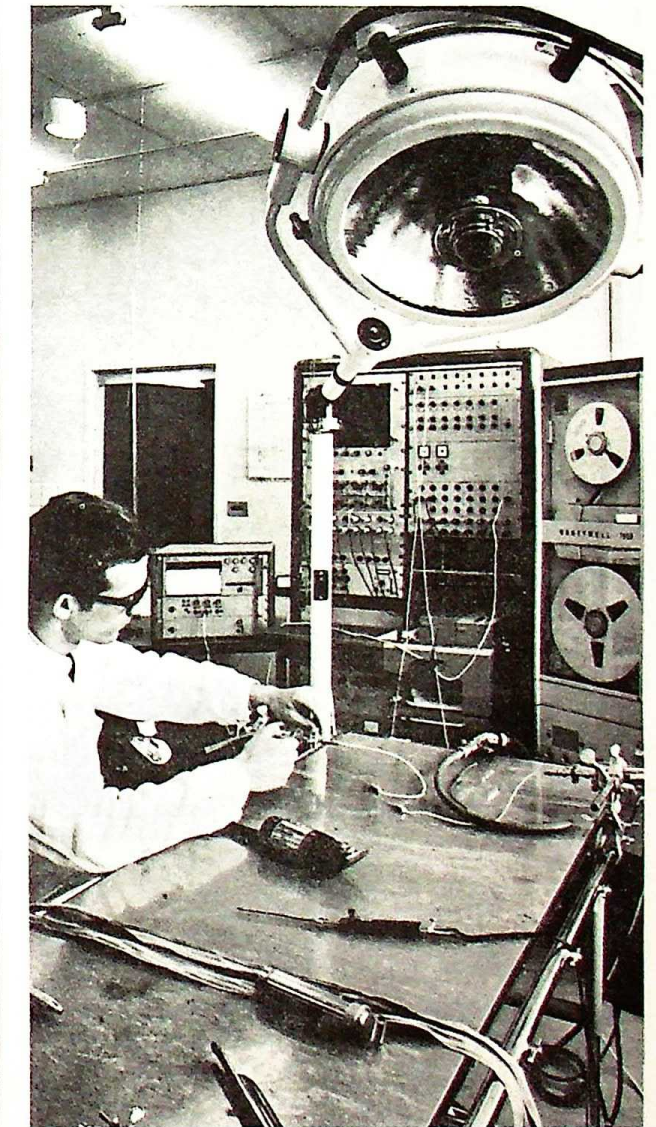
- N.V. Technische Handelmaatschappij Hollinda, vertegenwoordigt Bendix (34), United Aircraft Corp (4), Fairchild Camera and Instruments Corp (43) en verder Beech Aircraft, een producent van fragmentatiebommen. Andere in het oog springende militaire vertegenwoordigingen zijn:

N.V. Luchtvaartadviesbureau Aviation Consultants te Den Haag (o.a. Cessna Aircraft, een producent van fragmentatiebommen).

- N.V. Handelsmaatschappij Avio-Diepen te Ypenburg.
- N.V. Aviquote Holland te Amsterdam (vertegenwoordigt o.a. Federal Labs Inc., (een producent van gas-handgranaten) en de Garret Corp, een onderneming die onderzoek op het gebied van chemische wapens doet).

- Radio-Holland te Amsterdam (vertegenwoordigt Raytheon (11), RCA (23), Honeywell (18), Northrop (36), een firma die o.a. research verricht naar de mogelijkheid chemisch-biologische wapens uit vliegtuigen te verspreiden en Motorola, een firma die naast radar-apparatuur ook anti-personnel weapons vervaardigt).

- Technitron op Schiphol (distributeur van Hughes Aircraft en vertegenwoordiger van Teledyne (22), verder van Whittaker Corp, een grote producent van fragmentatiebommen en Emerson Electric, een firma die zich bezig houdt met helikopterbewapening).

De Honeywell 7600 tape recorder en Visicorder voor research-doeleinden die bij de Universiteit van Amsterdam in gebruik is

Tenslotte het belangrijkste feit dat uit de hieronder afgedrukte lijst naar voren komt: nr. 40 is Asiatic Petrol Co. voor 100 pct. behorend tot de Shell-groep. Hier niet een Amerikaanse oorlogsindustrie die vertakkingen in Nederland heeft maar een Nederlandse firma die in Amerika

een belangrijke oorlogsrol speelt!

(Bron voor specifieke produkten: Weapons for Counter-insurgency, Chemical/Biological, Anti-personnel, incendiary, NARMIC, Local action/research Guide nr. 1).

DE 50 TOPOORLOGSKONTRAKTANTEN IN DE VS EN HUN BELANGEN IN NEDERLAND

Rangorde	Naam oorlogskontraktant	omvang defensie orders in milj. \$	in Nederland
1.	Lockheed Aircraft Corp	\$ 2.040	vertegenwoordiging
2.	General Electric Co	\$ 1.620	dochterondern. Bull General Electric Nederland N.V. A'dam, kantoren en verwerkingsbureau's in Amersfoort, Den Haag, Groningen, Hengelo, Rotterdam. Fabrik in Amsterdam joint-venture met AKU: N.V. Polychemie AKU-GE, Arnhem licentie-overeenkomsten met Philips en Verolme vertegenwoordigingen en distributeurs
3.	General Dynamics Corp	\$ 1.243	-
4.	Mc Donnell Douglas Corp	\$ 1.069	vertegenwoordiging
5.	United Aircraft Corp	\$ 997	vertegenwoordigingen
6.	American Telephone & Telegraph Co	\$ 915	licentie-overeenkomst met Philips distributeur
7.	Ling-Temco-Vought, Inc.	\$ 914	vertegenwoordigingen
8.	North American Rockwell Corp	\$ 674	vertegenwoordigingen
9.	Boeing Co	\$ 654	-
10.	General Motors Corp	\$ 584	dochterondernemingen: General Motors Continental S.A. Netherlands branch, Rotterdam en General Motors Acceptance Corp. Ned. NV, beide Rotterdam vertegenwoordigingen en distributeurs
11.	Raytheon Co	\$ 547	dochteronderneming: Badger N.V., Den Haag vertegenwoordigers en distributeur
12.	Sperry Rand Corp	\$ 468	dochteronderneming: Sperry Rand Holland N.V., Amsterdam met fabriek in 's Hertogenbosch distributeur en vertegenwoordigers
13.	AVCO Corp	\$ 456	vertegenwoordigingen
14.	Hughes Aircraft Co	\$ 439	distributeurs en vertegenwoordiging
15.	Westinghouse Electric Corp	\$ 430	licentie-overeenkomst met Philips en Heemaf N.V. distributeur en vertegenwoordigingen

AMERIKAANS MILITAIR RESEARCH IN NEDERLAND

Op 5 plaatsen wordt in Nederland voor het Pentagon militaire research verricht. Dat blijkt uit een lijst opgenomen in de Congressional Records van de Amerikaanse Senaat (te vergelijken met de Handelingen van de Tweede Kamer) d.d. 1 mei 1969. Op dat moment waren in ons land de volgende onderzoeken gaande:

* Centraal Laboratorium TNO : een onderzoek van 60.000 dollar onder contractnummer F61052-67-C-0059 dat in augustus '69 beëindigd had moeten zijn. Het onderwerp wordt omschreven als "Mechanical Strength of Filled Elastometers of the Types Used as Solid Propellants in Rocket Motors". Het onderzoek vindt plaats in opdracht van de Amerikaanse marine.

* Rijksverdedigingsorganisatie TNO (RVO-TNO): een onderzoek van 150.000 dollar onder contractnummer TN20MWP-A-62 dat een onbepaalde looptijd heeft. Het onderwerp wordt omschreven als "Gas and Aerosol Cloud Diffusion Studies". Het onderzoek vindt plaats in opdracht van het Amerikaanse leger.

* Nationaal Lucht- en Ruimtevaart Laboratorium: een onderzoek van 17.700 dollar onder contractnummer 61-052-7076 dat in maart 1969 beëindigd

had moeten zijn. Het onderwerp wordt omschreven als "Fatigue Crack Propagation Structural Fatigue Test". Het onderzoek vindt plaats in opdracht van de Amerikaanse luchtmacht.

* Radiobiologisch Instituut TNO: een onderzoek van 15.000 dollar onder contractnummer F61052-67-C-0099 dat in juli 1969 beëindigd had moeten zijn. Het onderwerp wordt omschreven als "Anti-Lymphocyte Serum, Homologue Bone Marrow Transplantation and Irradiation". Het onderzoek vindt plaats in opdracht van de Amerikaanse luchtmacht.

* International Training Centre for Aerial Survey (ITC): een onderzoek van 16.800 dollar onder contractnummer DAJA 37-69-0383 dat in december beëindigd had moeten zijn. Het onderwerp wordt omschreven als "Role of Image Quality of Photogrammetric Pointing Accuracy". Het onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van het Amerikaanse leger. Het in Delft gevestigde ITC heeft voor Zuid-Oost Azië een dochterinstituut in het leven geroepen in Dehra-Dun in India, het "Indian Photo-Interpretation Institute", dat gedurende een zestal jaren werd bemand door een Nederlandse staf.

16.	Textron Inc	\$ 428	dochteronderneming: Fanner Continental N.V. te Utrecht
17.	Grumman Corp	\$ 417	vertegenwoordigingen
18.	Honeywell Inc	\$ 406	dochteronderneming: Honeywell N.V. te Amsterdam met kantoren in Hengelo en Rotterdam en een fabriek te Emmen
19.	Ford Motor Co	\$ 396	dochteronderneming: Honeywell Internationaal N.V. te Amsterdam distributeur en vertegenwoordigingen
20.	Olin Corp	\$ 354	dochteronderneming: N.V. Nederlandsche Ford Automobiel Fabrik te Amsterdam
21.	Litton Industries Inc	\$ 317	vertegenwoordigingen
22.	Teledyne Inc	\$ 308	dochteronderneming: RCA N.V., Schiphol
23.	RCA Corp	\$ 299	licentie-overeenkomst met Philips distributeur en vertegenwoordigingen
24.	Standard Oil Co (N.J.)	\$ 291	dochterondernemingen: Esso Nederland N.V. en Esso Beleggingsmaatschappij, beide te Den Haag. Esso Aardgas N.V. en Esso Chemie N.V., beide te Den Haag zijn dochterondernemingen van eerstgenoemde. Joint-ventures: Internationale Gas Transport Mij N.V. te Den Haag en N.V. Nederlandsche Aardolie Mij (beide met Shell Petroleum) te Assen.
25.	Martin Marietta Corp	\$ 264	vertegenwoordigingen
26.	General Tire & Rubber Co	\$ 264	dochteronderneming: The General Tire and Rubber Co Holland N.V. te Amsterdam
27.	International Business Machines Corp	\$ 257	dochteronderneming: IBM Nederland N.V. te Amsterdam met vestigingen in Arnhem, Eindhoven, Enschede, Groningen, Den Haag, Hengelo, Rotterdam, Rijswijk en Utrecht
28.	Raymond-Morrison-Knudson	\$ 254	dochterondernemingen: M.K. River Constructie Mij N.V. te Den Haag en Brown & Root, Nederland N.V. te Rotterdam licentiehouder: Machinefabriek Hendree te Terborg
29.	International Telephone & Telegraph Corp	\$ 238	dochterondern.: Ned.Stand.Elec. Mij N.V. ITT te Den Haag ITT, Standard Nederland te Rijswijk en General Controls Nederland te Culemborg
30.	Tenneco, Inc	\$ 237	licentiehouder: N.V. Amsterdamsche Rijtuig Maatschappij -voor Avis-rent-a-Car vertegenwoordigingen
31.	E.I. du Pont de Nemours & Co	\$ 212	dochterondernemingen: N.V. Transicol te Rotterdam en Tenneco Netherlands N.V. te Den Haag (een affiliate) licentie-overeenkomst met N.V. Chem. Fabrik Servo te Delden
32.	FMC Corp	\$ 196	dochteronderneming: Du Pont de Nemours (Nederland) N.V. te Dordrecht met verkoopkantoor in Den Haag
33.	Norris Industries Inc	\$ 188	dochteronderneming: Bendix N.V. Scully Europa Div. te Breda
34.	Bendix Corp	\$ 184	dochterondernemingen: Hercules N.V. te Den Haag met fabrieken te Middelburg en Zwijndrecht; Maatschappij Technical Packaging N.V. te Den Haag
35.	Hercules Inc	\$ 180	dochterondernemingen: Hercules N.V. te Den Haag met fabrieken te Middelburg en Zwijndrecht; Maatschappij Technical Packaging N.V. te Den Haag

36.	Northrop Corp	\$ 179
37.	Uniroyal Inc	\$ 174
38.	TRW Inc	\$ 170
39.	Pan American World Airways Inc	\$ 167
40.	Asiatic Petroleum Corp	\$ 156
41.	Mobil Oil Corp	\$ 152
42.	Standard Oil Co (Cali)	\$ 149
43.	Fairchild Hiller Corp	\$ 149
44.	Collins Radio Co	\$ 146
45.	Kaiser Industries Corp	\$ 142
46.	General Telephone & Electronics Corp	\$ 140
47.	Day & Zimmerman Inc	\$ 138
48.	Texas Instruments Inc	\$ 132
49.	Federal Cartridge Corp	\$ 132
50.	Magnavox Co	\$ 130

RESEARCH

In dit nummer komen een aantal onderwerpen aan de orde die zich tot diepergaand onderzoek lenen. Belangstellenden die over enige tijd beschikken en die aan een dergelijk onderzoek mee wensen te doen kunnen zich schriftelijk opgeven bij de redak-

tie van het Vietnam Bulletin, Weesperstraat 51, Amsterdam. Gelieve het veld van belangstelling aan te geven. Zo mogelijk zullen een aantal werkgroepen gevormd worden.

ENORME SAIGON-ORDER VOOR AMERIKAANSE FIRMA IN BELGIË

Een onderzoek naar de Amerikaanse oorlogsindustrie in België, zoals hierboven afgedrukt voor Nederland, is naar ons weten nog niet gedaan. Met name voor onze Belgische lezers hieronder een bericht over een order voor een Amerikaanse firma in hun land gevestigd. Het verscheen onder de kop 'ITT awarded record South Vietnam contract' in de Daily Star (Singapore) van 10-6-'70.

Saigon - De International Telephone and Telegraph (ITT) Corporation heeft een order van 6 miljoen dollar gekregen voor de levering van 16.000 lijnen van telefoonschakelapparatuur (telephone switching equipment) - de grootste afzonderlijke order die ooit in Zuid-Vietnam voor publiek telefoongebruik werd geplaatst.

De apparatuur, die geleverd en geïnstalleerd zal worden door ITT's geaffilieerde firma in België, de Bell Telephone Manufacturing Company of Antwerp, staat bekend onder de naam 'Pentaconta crossbar', een modern systeem van automatische telefoonschakelingen. Van de 16.000 lijnen zullen er 12.000 worden geïnstalleerd

in twee centrales in Saigon en de rest in Da Nang, Qui Nhon, Can Tho en Nha Trang. Eenmaal in gebruik zal dit een enorm verbeterde en uitgebreide dienstverlening voor telefoongebruikers in deze gebieden zijn. Het contract werd in Saigon getekend door de heer Chau Kim Nhan, directeur-generaal van de centrale inkoop en aanvoer dienst, en de heer Robert B. Papazian, vice-president van ITT Far East and Pacific, Inc., voor de Bell Telephone Manufacturing Company. Dit is het tweede contract in Zuid-Vietnam dat ITT voor Pentaconta heeft gekregen. ITT leverde en installeerde eerder deze apparatuur in een netwerk van 23 centrales over 700 mijl van de Mekong Delta in het Zuiden tot de 17e parallel in het Noorden. ITT heeft ook een modern microwave systeem geleverd en geïnstalleerd dat Saigon met acht andere belangrijke provinciale hoofdsteden in het Zuiden verbindt. Deze installaties maken deel uit van een samenhangend geheel waarvoor zorg wordt gedragen door het Ministerie voor Post en Telegrafie en die uiteindelijk het Zuidvietnamese volk en het hele land omvattend telefonisch communicatiesysteem zal verschaffen behorende tot de modernste ter wereld.

geaffilieerd met N.V. Chem. Verstoffeningfabriek v.h. L.Th. Ter Horn te Maastricht
vertegenwoordiging
Geaffilieerd met N.V. Koninklijke Nederlandsche Vliegtuigenfabriek Fokker te Schiphol
vertegenwoordigingen
Geaffilieerd met Uniroyal Englebert Nederland N.V. te Amsterdam
vertegenwoordigingen
vertegenwoordigingen
branch: Pan American World Airways te Amsterdam
BEHOORT VOLLEDIG TOT DE ROYAL DUTCH-SHELL-GROEP
dochtermaatschappijen: Mobil Chemie N.V. te Delft, Mobil Oil te Rotterdam (met raffinaderij te Amsterdam), Mobil Producing Netherlands Inc te Voorburg en Mobiltank Scheepvaart Maatschappij te Rotterdam
dochterondernemingen: American Overseas Petroleum Ltd Chevron Petroleum Mij en Chevron Tankers, allen in Rotterdam
vertegenwoordiging
vertegenwoordiging
vertegenwoordiging
dochteronderneming: Kaiser Aluminium Maatschappij N.V. te Rotterdam
vertegenwoordiging

-
-
dochteronderneming: Texas Instruments Holland N.V. te Almelo met verkoopafdeling op Schiphol
vertegenwoordigingen en distributeur
-
-

NEDERLANDSE WAPENS TEGEN VIETNAM

JØRGEN HØYER

'Ik kan U geruststellen, dat bij mijn weten geen kinderen in Vietnam gedood worden door Nederlandse napalmbommen of door Nederlandse munitie. Wij leveren geen munitie noch napalmbommen aan oorlogvoerende partijen in Vietnam'.

Minister de Blok van Economische Zaken (1967)

Op verschillende manier is Nederland ook op het gebied van wapenleveranties bij de oorlogsvoering in Vietnam betrokken. Dat gebeurt vaak indirect en in sommige gevallen is het doorslaggevend bewijs dat deze wapens inderdaad in Vietnam gebruikt worden moeilijk te leveren. Er zijn echter twee gevallen die er duidelijk uitspringen: Jørgen Høyer en de Kruithoorn.

De Deense fabriek Jørgen Høyer kende in Denemarken zelf een drietal vestigingen, nl. in Gentofte (een voorstadje van Kopenhagen), Fredericksvaerk en Soesum. In Gentofte werden in 1967, toen de zaak voor het eerst in de publiciteit kwam, z.g. 'safety adapters' en 'booster bodies' gemaakt. Dit zijn twee verschillende benamingen voor hetzelfde type granaatonderdeel; het naamsverschil heeft betrekking op een verschil in kaliber van de granaat waarin ze later gemonteerd worden. Het is een ring in de kop van de granaat waarin een klokwerk wordt gemonteerd. Het geheel dient er voor de granaat na een bepaald, van tevoren vastgesteld aantal, seconden tot ontploffing te brengen en te voorkomen dat de granaat voortijdig ontploft, d.w.z. dat dat pas gebeurt wanneer hij door de getroffen muur of een ander doel heen is en niet eerder. Deze granaatonderdelen werden in grote hoeveelheden aan de VS geleverd. De topcapaciteit bedroeg 50.000 booster bodies en 75.000 safety adapters per maand

De productie vond plaats onder toezicht van een Amerikaanse militaire missie die de fabriek regelmatig vóór het plaatsnemen van een nieuwe order bezocht. In sommige periodes had de VS deze granaatonderdelen, die met de nodige precisie moeten worden gemaakt, zo dringend nodig dat zij per vliegtuig naar de VS werden overgevoerd. De booster bodies kwamen terecht bij de Motorola Incorporated, Military Electronics Division, Chicago Centre, 1000 Lee Street, Elk Grove Village, Illinois, terwijl de safety adapters werden geleverd aan de Breed Corporation, 147 Roseland Avenue, Caldwell, New Jersey.

In november 1967 werden over deze wapenleveranties aan de VS in het Deense parlement vragen gesteld. Het bleek dat Jørgen Høyer de benodigde exportvergunning nooit had aangevraagd. Er is in Denemarken een wet die wapenexport naar landen die in oorlog zijn verbiedt. Er bestond een uitspraak van het Deense Hooggerechtshof waarin beslist was dat de betreffende onderdelen tot de wapens moeten worden gerekend en tevens dat Amerika feitelijk in staat van oorlog verkeert met Noord-Vietnam.

De Deense regering nam onmiddellijk na het stellen van de vragen in het parlement maatregelen en trok de voor Jørgen Høyer bestemde export-kredieten in. Op het moment dat antwoord op de vragen werd gegeven kon dan ook bekend gemaakt worden dat leveranties aan de VS niet langer plaats vonden. (in 1966: orders ter waarde van 80 miljoen). Aangezien voor Jørgen Høyer deze leveranties van groot belang waren - hij staat bekend als een slechte ondernemer, is eenmaal failliet geweest en heeft in de loop der jaren een steeds groter deel van zijn productie van de civiele (dash-boardinstrumenten, toerentellers, vishengelmolens, onderdelen voor schrijf- en rekenmachines) naar de militaire sektor verschoven - moest hij met zijn productie uitwijken naar het buitenland. Hij deed dat naar Nederland en wel naar Treebeek in Limburg op het terrein van de Staatsmijn Emma.

DE NEDERLANDSE WAPENEXPORT

Nederlandse wapen- en munitie-export naar het buitenland is een duistere en oncontroleerbare zaak. Of al of niet toestemming wordt gegeven voor export wordt beslist door een speciale afdeling van het Ministerie van Economische Zaken.

De parlementaire verantwoording is uiterst summier geregeld. Eenmaal per half jaar komt de subcommissie uit de vaste Commissie voor buitenlandse zaken voor NAVO en Oost-West-verhoudingen van de Tweede Kamer bijeen om door de regering ingelicht te worden over wat er op wapenexportgebied gebeurt. Deze strikt geheime bijeenkomsten waarvan ook geen verslag verschijnt duren ongeveer een half uur en van dat halve uur is minister Luns een twintigtal minuten aan het woord. Hij leest dan in sneltreinvaart wat leveranties voor. Er zijn geruchten dat bepaalde delicate leveranties buiten de commissie, ja zelfs buiten het kabinet als geheel worden gehouden.

De leden van de subcommissie (waarvan de CPN is buitengesloten) mogen wel wat noteren - hetgeen in de praktijk nauwelijks mogelijk is - maar moeten hun kennis echter geheim houden en kunnen er in de voltallige Kamer niet nog eens op terug komen. Er is een bepaalde geheime controleprocedure dat de geëxporteerde wapens inderdaad op de plaats komen waarvoor toestemming is gegeven. Een belangrijk punt is: wat gebeurt er daarna mee? De Nederlandse regering is daar buitengewoon slordig mee. Crommelin, de woordvoerder van Economische Zaken, verklaarde in een TV-interview:

'Het is de Nederlandse opvatting dat wij er van uitgaan dat de politieke verantwoordelijkheid voor het eventuele doorverkopen van deze militaire artikelen dat die geheel berust bij dat land dat die doorverkoop in de hand werkt'.

Met andere woorden: Nederland wast zijn handen in onschuld. Deze houding is een uitnodiging tot het volgen van de procedure: men vraagt munitie aan voor een NATO-land, daar krijgt men toestemming voor en als de munitie is afgeleverd gaat het naar een andere bestemming. Dat is wat met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid met de munitie-order van de Kruithoorn voor Vietnam gebeurd is. De order is eerst naar West-Duitsland gestuurd. Vandaar is het overgevoerd naar Vietnam. De zaak is uiterst geheimzinnig geregeld; de Nederlandse regering wast zijn handen in onschuld; bij interpellaties in de Tweede Kamer worden de kamerleden met kluitjes in het riet gestuurd. Tegelijkertijd is er een enorm aantal overheidslichamen dat dat militaire productie en export bevordert: de Adviesraad voor de Militaire Productie, de Raad van overleg omtrent research en ontwikkeling ten behoeve van de Koninklijke landmacht en de NAVO-industriële Adviesgroep (NIAG). In deze drie lichamen werken vertegenwoordigers van overheid en industrie samen. Verder zijn er twee lichamen met alleen overheids vertegenwoordigers: de interdepartementale commissie inzake inschakeling van Nederland bij de geallieerde samenwerking op het gebied van research, ontwikkeling en productie van nieuwe wapens en het Commissariaat voor de militaire productie (CMP) van het ministerie van Economische Zaken. Al deze lichamen hebben exportbevordering van militair materieel tot doel. Per jaar wordt voor honderden miljoenen gulden aan militair materiaal geëxporteerd (in 1968 voor fl 836 miljoen).

Literatuur: De Wapenindustrie en de overheid (De Groene, 17-10-'70); Niemand draagt verantwoording (De Groene, 7-3-'70). Over het militair-industrieel complex in Nederland: De Groene 28/3,4/4 en 11/7. Over Nederland als leverancier van wapens: Vrij Nederland 17-1-'70.

Sinds het voorjaar van 1968 worden daar granaatonderdelen voor de Amerikaanse oorlogvoering in Vietnam geproduceerd.

Ubach over Worms

De hierboven genoemde feiten kwamen pas veel later aan het licht. Er onstond pas enig rumoer toen een actiegroep, de Vrije Progressieve Jongeren uit Ubach over Worms, zich voor deze zaak begon in te zetten. Omdat deze jongeren - een geschiedenis van deze groep vindt de lezer elders in dit nummer - uit Ubach over Worms en omgeving kwamen ging het accent in de aktie zeer sterk vallen op de nieuwe vestiging van Jørgen Høyer die deze in Ubach over Worms wilde vestigen. Op 26 september 1969 ging de gemeenteraad van deze gemeente akkoord met de uitgifte van een stuk grond van het industrieterrein Abdisschenbosch (11 tegen 3 stemmen). De Nationale Investeringsbank verklaarde zich bereid de nieuwe vestiging van Jørgen Høyer in Limburg te financieren (3,1 miljoen gulden). Het plan was in 1970 daar met de bouw van een fabriek te beginnen die aan 250 mensen, zoals toen gezegd werd, later misschien aan 400 man, merendeels hooggeschoold personeel, werk zou gaan geven in deze door de sluiting van de Staatsmijnen met ernstige werkgelegenheidsproblemen kampende streek. De gemeenteraad van Ubach over Worms werd bij deze gelegenheid zeer tendentius voorgelicht. Met name op de civiele produktie van deze fabriek werd de nadruk gelegd. Daarbij achterwege latend dat aan de civiele produktie van Jørgen Høyer in Denemarken (evenals aan de militaire produktie voor Denemarken en Deense bondgenoten niet in oorlog) geen strobreed in de weg werd gelegd. De enige rede immers dat Jørgen Høyer zich in Nederland wenste te vestigen (naast misschien financiële voorzieningen ter beschikking gesteld door de regering om de herindustrialisatie van Limburg te bevorderen) was immers dat hij in Denemarken niet langer voor de Ameri-

Nederland onderhoudt diplomatieke betrekkingen met het Saigonbewind. Tot voor kort werden deze relaties onderhouden via de Saigon-ambassade in London. Onlangs heeft de Nederlandse regering echter toestemming gegeven voor de vestiging van een informatiebureau. Vanuit de Javastraat 27a wordt o. a. een propagandabladd verspreid.

JØRGEN HØYER'S FINMEKANISKE ETABLISSEMENT

Nybrøvej 83 . DK-2820 Gentofte
TELF. 87 70 97

TO: MOTOROLA INCORPORATED
Military Electronics Division, Chicago Center
1000 Lee Street, Elk Grove Village
Illinois, U. S. A.

NOTIFY: KARL SCHROFF & ASSOC INCORPORATED
327 South La Salle Street, Chicago
Illinois 60604 U. S. A.

Verzendetiket booster bodies naar Amerika

kanen kon produceren. De zaak kwam landelijk in de publiciteit toen de Werkgroep Structureel Geweld van de Theologische Hogeschool in Heerlen de op dit onderwerp betrekking hebbende literatuur (waaronder vragen in de Tweede Kamer) bundelde in de publikatie 'Dit pas niet meer, een dokumentatie over Jørgen Høyer'. De Pastoraal Diocesane Raad van het Bisdom Roermond sprak zich tegen de vestiging van de fabriek uit, evenals Pax Christi, Kerk en Vrede en anderen. In december 1969 werd op initiatief van het CPN-Statelid Dragstra in de Staten van Limburg een interpellatie gehouden uitmondend in een motie alle maatregelen te nemen om de vestiging van deze fabriek in Limburg te beletten. De motie werd met zes stemmen (CPN en PPR) vóór verworpen. De KVP (in Limburg de absolute meerderheid) deed een motie aannemen waarbij er bij de Gedeputeerde Staten van Limburg op werd aangedrongen dat in Limburg alleen wapen- en wapenonderdelen zouden worden geproduceerd voor Nederland en de Nederlandse bondgenoten 'binnen bondgenootschappelijk kader'. De vraag of de Vietnamoorlog binnen dat bondgenootschappelijk kader (de NAVO of iets anders?) viel kwam niet aan de orde.

Interpellatie

Op initiatief van het PSP-Tweede Kamerlid Van der Spek, die al eerder een aantal vragen had gesteld en daarop onbevredigende antwoorden had gekregen, werd op 3 maart 1970 een interpellatie in de Tweede Kamer gehouden. Op dat moment was er geen Amerikaanse order in behandeling, aldus bij die gelegenheid de regering bij monde van minister Luns, die een uiterst dubbelzinnig antwoord gaf op de vraag of er nu wel of geen exportvergunning zou worden gegeven als daarom van Amerikaanse zijde zou worden gevraagd. Op de vraag of er ooit wel eens een exportvergunning was geweigerd voor militair materieel naar de Verenigde Staten moest minister Nelissen van Economische Zaken het antwoord schuldig blijven. Hij was pas sinds 14 januari in dienst.

Jørgen Høyer krijgt nu ook van de Nederlandse regering orders. In Treebeek werken slechts een gering (22) aantal mensen en de produktie zou voornamelijk civiel zijn (80 pct.) had minister Nelissen gezegd. Minister Luns grapte:

'Hij (de minister van Economische Zaken) heeft ook gezegd dat in deze fabriek op het ogenblik 22 mensen werkzaam zijn, dat 20 pct. van hetgeen die 22 man produceren wapens betreft en dat een klein gedeelte daarvan voor rekening van de Nederlandse regering is. Daarvoor zouden wij wellicht nauwelijks een hors d'oeuvre bij Royal kunnen bestellen'.

De Groene van 25-4-1970 meldde echter een brief van Jørgen Høyer te hebben ontvangen (naar aanleiding van eerder verschenen artikelen over deze kwestie in dat blad) waarin gesteld werd: 'De civiele produktie van de fabriek in Nederland is op het ogenblik groter dan de militaire. Dit kan in de loop van het jaar veranderen daar de Nederlandse Staat een tamelijk grote order geplaatst heeft'.

De konklusie moet dus zijn dat een Deense fabriek, naar Nederland gekomen om voor Amerika in Vietnam gebruikte gra-

DE EERSTE STRIJDBODIES TEGEN JØRGEN HØYER

Hoe het de VPJ verging

Naar aanleiding van een artikel in Trouw van 23 april 1969 en antwoorden van de ministers de Block en De Jong op vragen van het kamerlid Van der Spek, richtte een aantal jongeren uit Ubach over Worms de aksiegroep V.P.J. (Vrije Progressieve Jongeren) op. Zij stelden zich ten doel de vestiging van de Deense wapenonderdelenfabriek Jørgen Høyer in Ubach over Worms en aansluitend in geheel Nederland te verhinderen (4 juni 1969). Om dit doel te bereiken werd op 19 juni 1969 een hearing gehouden, waarbij behalve enkele persvertegenwoordigers en V.P.J.-leden niemand aanwezig was. Dezelfde dag werden stencils verspreid waarin protest tegen de voorgenomen vestiging werd aangetekend. Vanaf die tijd wisten de V.P.J.-ers steeds opnieuw in het nieuws te komen, met oproepen tot solidariteit, aankondiging van aksies, dreiging de fabriek te zullen bezetten, uitlatingen over de wijze waarop de leden van de V.P.J. gediskrimineerd werden. De V.P.J. probeerde de bevolking van Ubach over Worms achter de aksie te krijgen door het organiseren van een forum- en discussieavond op 1 juli 1969, waarop ongeveer 200 mensen aanwezig waren, echter hoofdzakelijk van buiten de gemeente. Via een Oorlog-en-Vrede-manifestatie op de markt werd een 'ludieke' poging gedaan de bevolking van Ubach over Worms bij de aksie te betrekken, een protest dat een reactie in de pers teweeg bracht, die de aksie geen goed gedaan heeft.

In het lokale advertentieblaadje 'De Wormdalbode' mondde de campagne tegen de V.P.J. uit in een stortvloed van scheldwoorden van een anoniemus tegen de aktievoerders. Op de medewerking van de bevolking van Ubach over Worms hoefden de V.P.J.-ers niet meer te rekenen. Aan de vooravond van de raadsvergadering over de verkoop van grond aan Jørgen Høyer, werd een discussieavond belegd met de leden van de gemeenteraad, waarbij echter slechts twee leden aanwezig waren. Op 26 september, na een rumoerige raadsvergadering met aansluitend ontruiming van de raadszaal, was de toestemming voor de grondverkoop een feit. De V.P.J. mikte daarna op vernietiging van dit raadsbesluit via Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten van Limburg. Hiertoe zochten en kregen zij steun van de werkgroep structureel geweld van de Hogeschool voor Theologie en Pastoraat te Heerlen en de Hervormde Jeugdgraad Watergraafsmeer. In landelijk verband werd de aksie voortgezet met o.a. interviews in de landelijke dagbladen en voor de radio, o.a. een schakeluitzending tussen Ubach over Worms en Amsterdam door de VPRO, uitgezonden op 14 november 1969.

Ondanks de Diocesane Pastorale Raad van het bisdom Roermond die in een motie tot geweldloze aksie tegen de vestiging opriep, en ondanks een gespreksavond met leden van de KVP-fractie van de Provinciale Staten, werd het raadsbesluit niet voor vernietiging door de Kroon voorgedragen.

Op 1 april 1970 maakten de V.P.J.-ers via de pers bekend dat zij de groep als zodanig ontbonden.

Bij de analyse van de opzet en werkwijze van de V.P.J. komen de volgende punten naar voren:

1. De oorzaak van het feit dat de bevolking van Ubach over Worms zich niet of nauwelijks achter de aksie geschaard heeft moet gezocht worden zowel bij de V.P.J. als bij die bevolking zelf. Aan de ene kant begon de V.P.J. zich als een geïsoleerde groep jongeren te organiseren. Er werden zonder tevoren met de mensen uit de gemeente te hebben gepraat ineens stencils uitgedeeld, plotseling waren er mededelingen in de pers. Er was iets waarmee men niet vertrouwd was, en bovendien iets waarmee men niet me-

teen raad wist. De bevolking werd als het ware gepasseerd, de V.P.J. wilde een landelijk verzet in het leven roepen (en slaagde daarin gedeeltelijk) en 'vergat' daarbij dat het allereerst ging om een beslissing van een gesloten groep (de gemeenteraad) die vooral te beïnvloeden zou zijn geweest door een andere nogal gesloten groep (de bevolking van Ubach over Worms). Typerend is de naamgeving van de aksiegroep, de V.P.J. als een soort politieke partij, als een groep apart. De V.P.J. schiep geen klimaat waarin de bewoners van Ubach over Worms gemakkelijk tot een eigen uitspraak tegen Jørgen Høyer konden komen. Van de andere kant stelden de mensen van Ubach over Worms zich aanvankelijk te ongeïnteresseerd op, deels waarschijnlijk omdat zij te weinig politiek geschoold waren. ('Je kunt er toch niets tegen doen'), deels echter ook omdat zij zich in die discussie rond de vestiging niet tot de zaak bepaalden maar de personen achter de aksie erbij betrokken. 'rebellens' en 'interessant-makers' waarmee zij zich niet wensten te identificeren ('Ik ben tegen de fabriek, maar nog meer tegen de V.P.J.').

2. In het isolatie-proces tussen bevolking en de V.P.J. speelde de Oorlog-en-Vrede-manifestatie op de markt, georganiseerd in samenwerking met een bewegingstheater te Heerlen, een grote rol. Het was een pijnlijke en vooral te vroegtijdige misgreep van de V.P.J., die toen als het ware 'alles' deed om de bevolking los te slaan. De bevolking bleek niet rijp te zijn voor het ludieke protest, anderzijds leverde deze vorm van verzet ook geen argumenten tegen de fabriek op, hetgeen wel in de bedoeling van de V.P.J. lag, aangezien de mensen nog niet vertrouwd waren met deze argumentatie.

Het 'spookbeeld' van de vervende, jankende en schreeuwende jongeren bleef de mensen van Ubach over Worms tijdens het verdere bestaan van de V.P.J. voor de geest. Het kwam voort uit een nog-konformistische levensvisie die hen geheel vreemd was.

3. Ondanks deze (gedeeltelijke?) mislukking in de eigen gemeente werd de aksie van de V.P.J. landelijk een succes. De oorzaak hiervan is o.a. gelegen in de romantiek waarmee de groep omkleed werd. Een 'handjevol' jongeren uit het 'plaatsje' Ubach over Worms bracht het gehele apparaat in opschudding dat de fabriek zonder slag of stoot had willen vestigen, daarbij dan ook nog geleid door niets dan hun geestdrift en de kracht van hun geestdrift en de kracht van hun argumenten. Door hun aksie mobiliseerden de V.P.J.-ers een groep studenten en stafleden van de H.T.P. te Heerlen, die over verbindingen beschikten en een dokumentatie-map samenstelden. Op deze manier kwam ook de kwestie in de Diocesane Pastorale Raad.

4. De V.P.J. motiveerde de ontbinding van de groep met de opmerking dat zij hun werk gedaan hadden; zij hadden de mensen gewezen op het onjuiste van de vestiging. Na de goedkeuring van de grondverkoop door de Raad van Ubach over Worms en na de behandeling in de Provinciale Staten werden van allerlei kanten lofredes afgestoken over de protesterende jongeren.

De motie van de Pastorale Raad speelde hierbij een belangrijke rol. Daardoor werd het mogelijk achteraf te zeggen: 'Eigenlijk hadden ze toch wel gelijk', en daarmee de zaak af te doen, of, in termen van de V.P.J., het geweten te sussen. De V.P.J. riep iedereen op het protest voort te zetten door de persoonlijke verantwoordelijkheid die zij had getoond, te laten spreken en door niet bij Jørgen Høyer te gaan werken, niet voor hem te bouwen, geen schep grond voor hem te verplaatsen. Daarna stierf de V.P.J. geruisloos.

Bert Smeets

naonderdelen te produceren, mede door de Nederlandse regering met orders in leven wordt gehouden. Het debat in de Tweede Kamer handelde verder over exportvergunningen van wapens en wapenonderdelen naar het buitenland (waarover elders in dit nummer meer). De vestiging in Ubach over Worms werden geen belemmeringen in de weg gelegd. Inmiddels is bekend geworden dat de gemeente Ubach over Worms de verkoop van de grond op het industrieterrein heeft ingetrokken. De reden daarvoor is dat Jørgen Høyer de door hem te verrichten betaling op het terrein nog niet had gedaan.

Of de oorzaken daarvan bij Jørgen Høyer (er kwam inmiddels een rechtser regering, zodat zijn exportmogelijkheden nu wellicht groter zijn; financiële moeilijkheden) of in Nederland lag (voldoende faciliteiten in Treebeek; in Ubach kwam een andere burgemeester; de publieke opinie zwaaide om) is ons niet bekend.

Treebeek

Jørgen Høyer in Ubach over Worms is dus (voorgoed?) van de baan. Blijft over de vestiging in Treebeek. Dat in Treebeek slechts 22 Nederlanders en een Deense ingenieur die zijn tijd verdeelt tussen de Deense en Nederlandse fabriek, werken, wekt de indruk dat het hier slechts om een geringe produktie gaat. In januari 1968 vertrok de grote machine voor de fabricage van booster bodies naar Nederland. Later gevolgd door anderen. In de loop van 1968 werd het bedrijf in Gentofte ontmanteld en werd de produktie deels naar Nederland, deels naar de andere Jørgen Høyer-vestiging in Soesum overgeheveld. Het gaat hier om volledig geautomatiseerde machines, voorgeprogrammeerd d.m.v. computers, waarbij slechts zeer weinig arbeidskrachten nodig zijn. Ook een klein aantal werknemers kan in een dergelijk geval voor een grote produktie zorgen. Aangenomen moet worden dat, zeker in de beginperiode, vrijwel de gehele voor de VS bestemde produktie in Nederland gemaakt werd.

Onlangs zei Jørgen Høyer, naar Nederland gekomen om alsnog voor de vestiging in Ubach over Worms te vechten, in een interview met het Utrechts Nieuwsblad (24-10-'70): 'Ik heb hier in Hoensbroek een heel machinepark staan. Wij zijn een machine-

fabriek. De machines zijn te groot voor een klein landje als Denemarken. In Denemarken zouden wij vlug tot overproduktie komen.....'

Dat er aan de VS werd geleverd werd op 21 mei 1968 door de regering erkend (Minister de Block: 'Met betrekking tot de bestemming van de produktie kan de ondergetekende mededelen dat een aantal vergunningen voor uitvoer naar de Verenigde Staten is verleend').

Dat deze wapenonderdelen in Vietnam gebruikt werden werd op 23 oktober 1969 (indirekt) erkend (Minister de Block: 'De produktie van verschillende soorten artilleriemunitie waarvoor deze onderdelen geschikt zijn, geschiedt in de Verenigde Staten ten behoeve van de algemene bevoorrading van de Amerikaanse strijdkrachten. Het bedrijf van Jørgen Høyer is niet de enige leverancier van veiligheidsmechanismen voor de Amerikaanse munitie-industrie. De uiteindelijke bestemming van de munitie, waarin de door dit bedrijf geleverde onderdelen zijn verwerkt, is derhalve niet vast te stellen'). De feiten zijn duidelijk. Ze zijn gepubliceerd. De regering heeft ze erkend. De fabriek produceert voort.

Literatuur:

'Dit past niet meer, een dokumentatie over Jørgen Høyer, een uitnodiging tot stellingname', uitgave van de Werkgroep Structureel Geweld van de Theologische Hogeschool in Heerlen, verkrijgbaar door overmaking van f 3,- (plus portokosten) op pg. 1915404 t.n.v. M.W.M. de Rooy, Vossekuil 100, Heerlen.

Jørgen Høyer in Ubach over Worms, uitgave van de Werkgroep Ubach van de Hervormde Jeugdraad Amsterdam-Watergraafsmeer (Pieter Zeemanlaan 42, Amsterdam);

Handelingen Tweede Kamer '69-'70 p. 2560 e.v.;

De Groene van 15-11-'69 ('Granaten voor onderdrukking'); 13-12-'69 ('Gebruikt Jørgen Høyer's jachtmunitie!'); 20-12-'69 ('KVP-Limburg spreekwoordelijk onduidelijk') en 25-4-'70 ('Nederlandse regering plaatst 'tamelijk' grote order bij Jørgen Høyer');

verder de NRC van 27-12-'69, de Volkskrant van 24-9-'69 en 6-10-'69, het Limburgs Dagblad van 23-9-'69 en het Eindhovens Dagblad van 25-9-'69.

DE KRUIHOOEN EN VIETNAM

NWM de Kruithoorn te Den Bosch produceerde in 1966/1967 grote hoeveelheden 20 mm munitie voor het Amerikaanse leger. Vele mensen zagen de transporten in Amerikaanse legertrucks rijden. Einde 1966, toen 11 trucks een partij patronen ophaalden, was Prins Bernhard op bezoek bij De Kruithoorn.

De wagens werden zo lang opgehouden, dat hij ze kon zien vertrekken, op weg naar Wiesbaden. George Thayer (The war business, 1969, New York) schrijft:

De Verenigde Staten plaatsten in 1966 een kontrakt van 22 miljoen dollar voor 20 mm ammunitie bij de Hollandse fabriek Nederlandse Wapen- en Munitiefabriek. De Amerikaanse luchtmacht had zo'n gebrek aan voorraden in het Verre Oosten, dat het materiaal direkt uit de NWM-fabriek De Kruithoorn werd vervoerd in trucks van het Amerikaanse leger, geladen werd in militaire vrachtvliegtuigen en over de pool naar Vietnam werd gevlogen. Binnen 36 uur nadat het de fabriek had verlaten, werd het

Systeme cal. 5,56 mm d'arme Stoner 63A

De Kruithoorn N.V. P.O. Box 50's Hertogenbosch Pays-Bas

Advertentie voor het door de Kruithoorn geproduceerde Stoner-geweer

EEN OVERWINNING

Protesten tegen wapenproducenten blijven niet zonder effect. De gemeenteraad van Ubach over Worms trok de verkoop van grond aan Jørgen Høyer in en ook de Kruithoorn werden moeilijkheden in de weg gelegd. B & W van Den Dungen (naburgemeente van Den Bosch) gaven aan de Kruithoorn onlangs geen vergunning voor het bouwen van twee munitiebunkers. Eerder dit jaar (jan.-feb.) verkreeg de Kruithoorn die vergunning voor een eerder tweetal munitiebunkers nog wel.

De fracties in de gemeenteraad van Den Dungen hebben de zaak eerst goed bestudeerd en aanhoorden zowel De Kruithoorn als de tegen de fabriek agerende groepering de Kruithoorn. De vorige maal ging aan het besluit geen studie vooraf, en werd de vergunning automatisch gegeven.

VIETNAM BULLETIN

verschijnt tweewekelijks
losse nummers 50 cent
abonnement f 5,- per half jaar
redactie en administratie:
Weesperstraat 51, Amsterdam
postgiro 1281198

Het Vietnam Bulletin werd in mei 1966 opgericht op initiatief van de Algemene Studenten Vereniging Amsterdam (ASVA).

Het stelt zich ten doel de onvolledige berichtgeving - enige uitzonderingen daargelaten - in de Nederlandse pers over de oorlog in Vietnam en wat daarmee samenhangt aan te vullen door vertaald berichten en artikelen uit de buitenlandse pers (o.a. Le Monde, Christian Science Monitor, International Herald Tribune, The Nation, Ramparts, The Observer en vele andere bladen).

- Achtergrondinformatie en analyses van de actualiteit;
- speciale nummers (gewijd by aan het Vietnam Tribunaal van Sartre en Russell, de toestand in de buurlanden van Vietnam, de positie van Boeddhisten, de doelstellingen van het Nationaal Bevrijdingsfront, etc.);
- in elk nummer een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen van de voorafgaande twee weken;
- mededelingen over Vietnamactiviteiten in geheel Nederland.

DOOR ONDERSTAANDE BON IN TE VULLEN KUNT U ZICH ABONNEREN OF EEN GRATIS PROEFNUMMER AANVRAGEN

Opsturen naar: Vietnam Bulletin, p/a ASVA,
Weesperstraat 51, Amsterdam

Ondergetekende:

Naam .....

straat .....

woonplaats .....

bon

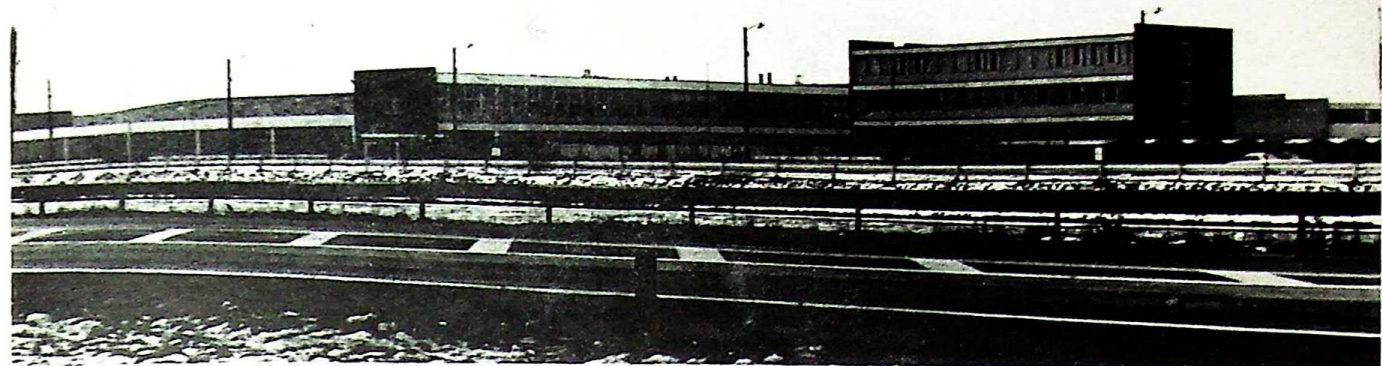
- abonneert zich hierbij op het tweewekelijkse Vietnam Bulletin en zal de verschuldigde f 5,- abonnementsgeld (per half jaar) gireren op postgiro 1281198 ten name van Vietnam Bulletin, Amsterdam
- vraagt toezending van een gratis proefnummer

handtekening

svp duidelijk doorstrepen

wat niet verlangd wordt!

.....

Overzicht fabriekskomplex de Kruithoorn

gebruikt.

Op vragen die in de Kamer werden gesteld (11-11-1969) door Van der Spek over die levering, werd door de minister van Economische Zaken a.i. geantwoord, dat van 1966 tot op heden geen vergunningen zijn verstrekt voor de uitvoer van wapens en munitie naar Vietnam. Verder deed hij er het zwijgen toe. (Handelingen 2e Kamer, 1969/70, 1021).

Op 25 juni 1970 antwoordde minister Nelissen op dezelfde vraag, nu in gedetailleerde ondervragen uiteengelegd, dat hij daarop al geantwoord had. M.a.w. hij zei dat er al geen antwoord gegeven was. (Handelingen 2e kamer, 1969/70 4027).

Een der directeuren van de Kruithoorn gaf voor de radio op 21-2-70 toe dat de levering aan Amerika was gedaan, maar ontkende dat de munitie in Vietnam was gebruikt.

Op 31-1-70 was al gezegd dat rond nieuwjaar '70 de kisten nog in depôts in Duitsland lagen. Echter in de Wegwijzer (4-2-70) staat dat Hubée, adj.-dir. NWM, opmerkt, dat toen deze order in 1966 geplaatst werd men hier te lande over het optreden van de Amerikanen in Vietnam

إلى حركات اساره العمال الممارسه في مصنع الـ "Kruithoorn" في
مارس 1970

أهيا اساره
إلهم كدموت له ان آجاب في مصنع للذخيرة ه هذا يعني على أن عمالهم
بنوعها أي عدد الطلقات التي تترك في المصنع. نلوا وقت هذه
الطلقات في إنك ستعود من أدن من مخزج من الذخيرة. وطرف كل
ذ لك هل تعرضوا بأن طفرة لم تقبل آ جانب ليست ساد به 1969
البرلا ردمين من ذرة فراعن ونلوا الحسا دخيرم!

إن إنتاج المصنع ينتج المصنوع:
1- 70% للأدوات الحربية
2- 10% للأدوات الأخرى

البرهان ضمير إلى مختلف البلاد وصفتها:
الباكستان، الهند، إسرائيل (مختلف أنواع الذخيرة والذخائر الصغرى)،
فلسطين، 1966 للذخائر الأخرى، وفيها وكذا هذه مختلف البلاد
العربية، ولي أكثرية الإنتاج يخصص إلى ألمانيا الغربية.

أنا نعيم، عليم هذه المعلومات وسأدققين بأن المصنوع أن
"Kruithoorn" أنه يستطيع ويحسب أن يغير إنتاجها من الأدوات الحربية
إلى الأدوات المدنية التي تخدم البرلا الغربية والبرلا الأخرى.

المراسلة التي تصفها أنت يمكن أن تفضل آه ذلك الإنتاج!

إز انترودون معلومات أخرى، بشأن هذا الموضوع ناصتكم الاتصال بما
القران الأخرى. (تالعه المراسلة بالبرلا الغربية)

Werkgroep de Kruithoorn
P van Dijk
Beuspeijer o
DEN BOSCH

Pamflet uitgereikt door de werkgroep de Kruithoorn aan buitenlandse arbeiders werkzaam bij de Kruithoorn om hen attent te maken op voor wie zij wapens en munitie fabriceren.

MEER OVER DE KRUIHOOORN

De Kruithoorn behoort tot de Industrie Werke Karlsruhe (IWK). Deze Duitse wapenfabriek, die groot werd in de nazi-tijd, heeft ca. 80 procent van de aandelen. De resterende 20 procent zijn in handen van Albert de Bary en Co. NV te Amsterdam. De IWK en De Kruithoorn zijn bedrijven van het grote Duitse Quandt-concern. Andere Quandt-bedrijven zijn in Nederland De Witte Kat (Utrecht), Metaalwarenfabriek Tilburg, de Jennen Automatenfabriek (Best) en Varta (Venlo). Harold Quandt, een van de belangrijkste mannen in het Quandt-concern had Joseph Goebbles tot stiefvader. De Kruithoorn is een dynamisch bedrijf met een grote research-afdeling. Er wordt munitie tot 40 mm gefabriceerd, oefenmunitie, het Stoner 63A-geweer in licentie van de Cadillac Cage Company (USA), de MK40MOB1 dieptebom tegen duikers en kikvorsmannen, de minihandgranaat V40, de HAFLA-handvlammenwerper etc. De produktie gaat, zoals door de adjunct-directeur van de Kruithoorn Duyndam zelf in een interview is meegedeeld, o.a. naar Maleisië en Thailand. Ook aan Israel en de Arabische landen, met name Marokko wordt geleverd. Uitvoerige documentatie is te vinden in 'NWM de Kruithoorn', uitgave van de Werkgroep de Kruithoorn (geen t maar d: de groep wil dat militaire in civiele produktie wordt omgezet), Grinsel 23, Den Dungen, tel.: 01710-48333, toestel 4627. Verder in De Groene (31-1-'70 en 1-8-'70) en in Guns Review (juli '70) waar het hele wapenpakket van de Kruithoorn wordt beschreven.

nog wel iets anders dacht dan op dit moment. Men zag dat optreden tegen het kommunisme toen als een noodzakelijk kwaad, maar vooral noodzakelijk. Ook later, nl. op 18-6-70 in een bijeenkomst van het Beeraad van Kerken met de NWM in Den Bosch, werd dat argument gebruikt.

Tezamen vormen deze gegevens geen absoluut bewijs, maar het is zeer waarschijnlijk dat de NWM leverde aan de Amerikaanse troepen in Vietnam. Maar leveringen aan de VS-legers in Duitsland betekent zonder meer dat de munitie overal elders in de wereld terecht kan komen. De heer Duyndam adj.-dir. NWM, zei (Echo, 31-1-70) dat de Amerikanen het volste recht hebben de hun geleverde munitie naar Vietnam te brengen en dat de Amerikanen het volste recht hebben die munitie te gebruiken waar ze die nodig hebben. Dit geldt overigens voor elke Nederlandse wapenleverantie. Deze 20 mm munitie is bestemd voor het Vulcankanon, een vliegtuigkanon dat 6000 patronen per minuut afvuurt. (Panorama, 1-7-69). De topproductie op de Kruithoorn bedroeg destijds ca. 3/4 miljoen patronen per maand. De winst en de omzet in 1967 bereikten een rekord-hoogte (jaarverslagen IWK).

In samenwerking met Philips-Usfa te Eindhoven (ontsteking), Daalderop te Tiel (huls) en de Poudrie Réunion de Belgique (TNT) maakt de Kruithoorn anti-sabotage ladingen tegen duikers en kikkorsmannen, Mk 40. Op de gebruiksaanwijzing staan bij fig. 4-1.11 de woorden US Navy, NAVORD en NWM de Kruithoorn N.V. In mei 1970 werden 2000 stuks geleverd aan de VS O.i. is de kans groot dat deze dieptebommen in het Verre Oosten gebruikt zullen worden.

De regering-De - Jong en de politieke partijen over Vietnam

FRAGMENTEN UIT DE DEBATTEN OP 10, 11 en 12 februari 1970

De heer Visser (D'66):

Het fiasco van de Amerikaanse Vietnampolitiek is steeds duidelijker geworden. Het is al sinds jaar en dag bekend, dat de Verenigde Staten in Vietnam een regime steunen, dat de werkelijke aspiraties van een zeer groot deel van de bevolking - aanhang van het Nationaal Bevrijdingsfront, Boeddhisten, neutralisten - frustreert. Bij voortdurende zijn de nationalistische elementen van de strijd in Vietnam te weinig onderkend en is de strijd daar op het versleten chablon van de koude oorlog geprojecteerd. De tegen de bevolking bedreven misdaden bij Song My hebben de gruwelijke consequenties van deze strijd slechts onderstreept. Het is niet voldoende, daartegenover te stellen, dat ook de andere partij gruwelen begaat. De enige conclusie, waartoe wij kunnen komen, is, dat voortzetting van deze oorlog geen enkel redelijk doel dient. Ik althans zou niet weten welk. Dag in dag uit is die oorlog vernietigend voor het Vietnamese volk, voor de Amerikaanse strijdkrachten daar en in wezen ook voor het Amerikaanse volk. De protestbeweging tegen de oorlog in Vietnam is daarom niet de gril of een hobby van een kleine minderheid van fanaticelingen; de beweging is een volkomen gezonde reactie op een oorlog, waarvan de waanzin steeds duidelijker wordt. Het Nederlands moratoriumcomité doet ter gelegenheid van dit debat een beroep op de Kamer de Regering ertoe te bewegen tegenover de Amerikaanse Regering uit te spreken, dat de Noord-Amerikaanse troepen uit Vietnam weg moeten. Ik heb begrepen: onvoorwaardelijk. Dit nog niet zolang geleden als een zeer radicaal en enigszins verdacht beschouwd standpunt is nu volgens de laatste berichten bezig ook het standpunt van de Amerikaanse Democratische Par-

Reeds in 1953 leverde de Kruithoorn aan de VS tijdens de Korea-oorlog. Na die tijd nam de productie in oorlogstuig steeds toe. Veel aandacht kreeg deze Vietnam-Kruithoorn zaak niet. Het gemeentebestuur van Den Bosch schreef wel een brief aan de regering waarin het zijn bezorgdheid uitsprak dat de bestemming van in Nederland geproduceerde wapens onbekend is. De gemeenteraad nodigde de regering uit ook in internationaal verband alle mogelijkheden in deze aan te wenden. Daarbij werd gewezen op de morele verantwoordelijkheid die op de regering rust. (17 april 1970). De minister gaf op 1 juni een kort en nietszeggend antwoord.

Werkgroep De Kruithoorn

VERSPREID DIT NUMMER!

In dit nummer is een poging gedaan om alles wat Nederland op officieel niveau met Vietnam te maken heeft samen te vatten. Het is in een zeer grote oplage gedrukt. We verzoeken al onze lezers zeer dringend mee te helpen dit nummer een grote verspreiding te geven. Bestel nummers om naar vrienden en relaties te sturen. Bestel nummers om op straat of bij bijeenkomsten te verkopen. Vraag uw boekhandelaar, uw organisatie, uw kerkenootschap nummers in voorraad te nemen. Bestellingen hebben wij het liefst:
- door overmaking van het bedrag voor het gevraagde aantal nummers (plus portokosten, want we hebben de prijs van dit nummer onverantwoordelijk laag gesteld) op giro 1281198 tnv. Vietnam Bulletin, Weesperstraat 51, Amsterdam;
- of door schriftelijke bestellingen op bovenstaand adres - voor haastgevallen (maar liefst zo min mogelijk) bij Jan Boonstra, tel. 02522-10464.
(PS: Stuur kritiek en aanvullende gegevens om een herdruk nog te verbeteren).

tij te worden. Een ontwerp-resolutie, uitgewerkt door de vroegere Amerikaanse delegatieleider in Parijs Harriman, bepleit terugtrekking van de Amerikanen binnen anderhalf jaar, niet afhankelijk van de handelwijze van Hanoi. Saigon of het verloop van de besprekingen in Parijs. Zij bepleit ook nog het zenden van een volwaardige delegatieleider naar Parijs. Een dergelijke gefaseerde, maar consequente en onvoorwaardelijke terugtrekking van de Amerikaanse troepen lijkt mijn fractie juist. Wij vragen in deze zaak de Regering toch maar weer, of zij deze visie deelt en in dat geval deze aan de Amerikaanse Regering wil overbrengen. Veel hoop heb ik niet. Na de houding van de Regering in de afgelopen jaren, laatstelijk weer bij de Vietnamnota, is overduidelijk gebleken, dat deze Regering op dit punt gewoon niets wil, behalve het plichtmatig volgen en verdigen van de Amerikaanse politiek. Indien ik dit fout zou zien, hoor ik het wel. Er rest derhalve de Kamer, die een motie kan aannemen, die waarschijnlijk slechts het twijfelachtige lot van de motie Schuyt wacht, zo zij al niet wordt verworpen. Aangezien het mij op zijn minst goed lijkt, dat de posities zeer duidelijk worden gesteld, heb ik de eer een motie bij u te deponeren. mijnheer de Voorzitter.

De heer Van der Stoel (PvdA):

In de regeringsnota over Vietnam wordt wel kritiek uitgeoefend op de inderdaad zeer starre opstelling van Hanoi bij de vredesonderhandelingen, maar blijkt niet van enigerlei kritiek op de Amerikaanse houding. Wij hebben die kritiek wel. Wij menen dat wel sprake is van een uitzichtloze Vietnamisatie van de oorlog, maar dat tegelijkertijd van nieuwe initiatieven op het onderhandelingsfront geen sprake is. Wij beseffen, dat Nederland weinig kan bijdragen tot de oplossing van het Vietnamese conflict, maar wij kunnen niet aan-

waarden dat in Washington de indruk wordt gewekt van Nederlandse instemming met het Amerikaanse beleid. Wat wij verlangen is, dat Nederland zo mogelijk tezamen met andere gelijkgezinde landen in Washington het pleit voert voor verbreding van de basis van de regering in Saigon en voor een uiterste poging tot doorbreking van de impasse in de onderhandelingen door het gelijktijdig aan de orde stellen van de gedachte van een totale terugtrekking van alle Amerikaanse strijdkrachten binnen een zekere tijdslimiet en van de kwestie van de regering van het zelfbeschikkingsrecht.

De heer Bos (CHU):

Bij de discussies die wij hier over Vietnam hebben gevoerd, hebben wij steeds gepleit voor deëscalatie. Die is er nu. De bombardementen op Noord-Vietnam zijn stopgezet en er worden Amerikaanse troepen teruggetrokken. Voorts zijn de onderhandelingen begonnen. Helaas levert Parijs nog geen zichtbare resultaten op. In de ontwikkeling in Vietnam zelf zit nog weinig beweging. Nu wij over het gevaarlijke hoogtepunt heen zijn, kunnen er momenten komen waarop wij enige afstand moeten nemen van het probleem, hoe graag ook ik zou zien dat de ontwikkeling sneller verliep. Enkele maanden geleden had een kennis van mij een gesprek met een Amerikaans topoliticus, die inzake Vietnam opmerkte: Het is niet meer zo belangrijk in welk tempo de terugtrekking uit Vietnam geschiedt, maar veel meer dat wij vermijden, dat een nieuwe impuls wordt gegeven aan de Amerikaanse frustratie, die gevaarlijke vormen aanneemt. Het is naar aanleiding hiervan, dat ik op het ogenblik enige moeite heb mijn standpunt te bepalen ook al zou ik graag zien, dat hetgeen de heer Visser in zijn motie heeft neergelegd tot uitvoering komt. Het is duidelijk, dat de regering van de Verenigde Staten tactisch gezien in een uitermate moeilijke positie verkeert, gezien de vele frustraties waarmee men daar nu eenmaal te kampen heeft.

De heer Jongeling (GPV):

Ik ben het in grote trekken eens met het beleid van de Nederlandse Regering, voorzover een zekere steun wordt gegeven aan wat de Amerikanen trachten te bereiken inzake Vietnam. Mijns inziens opent het Vietnambeleid van president Nixon bepaalde perspectieven. De heer Nixon legt de nadruk op de opleiding van Zuidvietnamese troepen, opdat de Amerikanen zich zullen kunnen terugtrekken. Als deze vietnamisering van de oorlog kan worden doorgezet, is in elk geval bereikt, dat Zuid-Vietnam niet door Noord-Vietnam kan worden overrompeld. Dit kan misschien tot gevolg hebben, dat Noord-Vietnam op een bepaald moment tot concessies bereid is. Iets dergelijks is uiteraard slechts mogelijk, als de vietnamisering geloofwaardig is en zodanig wordt doorgezet, dat men constateert dat zij de goede kant uitgaat. Mijns inziens worden in dit opzicht goede vorderingen gemaakt.

De heer Van der Spek (PSP):

Misschien is het niet ondienstig te stellen, dat in zekere zin de Amerikanen wat hebben bereikt in Vietnam. Ik heb jaren geleden bij een poging om te verklaren - ik vond dat moeilijk - waarom de Amerikanen de oorlog hadden uitgebreid tot Noord-Vietnam daarvoor een aantal mogelijke redenen opgesomd. Een ervan was, dat men het enige land in de regio, dat het had gepresenteerd in een vrij korte tijd een belangrijke economische, met name industriële opbouw tot stand te brengen - dat was daar een soort van uitstaltkast - zou willen treffen in dat opzicht. Daarin is men geslaagd. Berichten over de mate van vernieling van het economische apparaat van Noord-Vietnam spreken in dat opzicht duidelijke taal. De oorlog, ondanks het feit, dat de bombardementen (met enkele uitzonderingen overigens) op Noord-Vietnam zijn gestaakt, gaat, vrees ik, door in Zuid-Vietnam en in Laos; ook Cambodja is enige maanden geleden gebombardeerd. Het is niet duidelijk in hoeverre hetgeen in Amerika op het

ogenblik gebeurt leidt tot een beëindiging van de oorlog en dan een beëindiging op een enigszins acceptabele wijze. De Vietnamisering zou een eindeloze oorlog kunnen betekenen. Afgezien daarvan zijn er zoveel stemmen van Amerikaanse gezaghebbende zijde, die suggereren, dat de Amerikaanse troepen zelf in belangrijke mate - bijvoorbeeld 250 000 man - er nog vele jaren zullen blijven, dat ook dat nog niet tot optimisme kan stemmen. Gelukkig is er de uitspraak van de democratische partij, waaraan de heer Visser heeft gerefereerd, van gisteren of eergisteren; ik wil mij uitdrukkelijk aansluiten bij de motie die door de heer Visser op dit punt is ingediend en waarin de Regering wordt gevraagd steun te verlenen en zich aan te sluiten met betrekking tot de onvoorwaardelijke terugtrekking volgens de richtlijnen van Harriman. Los daarvan acht ik het ook een belangrijke stap - dat heb ik verleden jaar reeds gezegd - dat Nederland overgaat tot erkenning van de staat in dat gebied, die al vele jaren lang zijn stabiliteit heeft bewezen. Weliswaar levert de politiek van deze staat ongetwijfeld voor ons bezwaren op, maar het is in de huidige situatie onmogelijk deze staat te negeren. Met het oog daarop wil ik gaarne een motie indienen.

De Voorzitter: Door de heren Van der Spek, Gortzak, Wiebenga en Van der Lek wordt de volgende motie voorgesteld:

'De Kamer, van mening, dat volkenrechtelijke erkenning van de Democratische Republiek Vietnam door de Nederlandse Regering duidelijk zou maken, dat deze zich wenst te distantiëren van de politiek van de Verenigde Staten in Zuid-Oost-Azië; van oordeel, dat een dergelijke stellingname van belang zou zijn voor het langs politieke weg beëindigen van de strijd in Zuid-Vietnam; verzoekt de Regering tot een dergelijke erkenning over te gaan, en gaat over tot de orde van de dag'.
Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund. Ik stel voor, deze motie te behandelen bij deze algemene beraadslaging.
Daartoe wordt besloten.

De heer Bakker (CPN):

Niet zo gauw is het laatste stukje Biafra evenwel in Nigeri-aanse handen gevallen, of het vallen van de bommen in Vietnam begint weer duidelijk hoorbaar te worden. Nog geen twee weken na de capitulatie van Biafra werd de wereld opgeschrikt door de berichten dat de Amerikanen met gevechts- en bombardementsvliegtuigen boven Noord-Vietnam opereerden, alle fraaie beloften, eerst van Johnson en daarna van Nixon, ten spijt. Toch meende de Minister op het einde van het vorige jaar nog eens een brief aan de Kamer te moeten schrijven waarin hij zijn vertrouwen in de politiek van president Nixon tot uitdrukking bracht. Wie er ook moordt in Vietnam, Minister Luns vertrouwt hem altijd. Waarop is dat vertrouwen gebaseerd? Eén ding is de laatste maanden wel duidelijk geworden, namelijk, dat Nixon helemaal niet van plan is die oorlog te beëindigen. Uit alles blijkt dat hij niet van plan is het Amerikaanse leger uit Vietnam terug te trekken. Wel koopt hij op middeleeuwse manier van middeleeuwse regimes, b.v. in Zuid-Korea, gekleurde soldaten tegen een vastgesteld aantal dollars per hoofd om de schijn van een Amerikaanse troepenvermindering te wekken. In Amerika zelf wordt de heer Agnew als een briesend beest de politieke arena ingestuurd om iedereen die tegen de oorlog in Vietnam is angst op het lijf te jagen. Het laatste nieuws op dit bijzonder instructieve vlak komt van de heren Fulbright en McGovern. Zij zeggen dat er met ruime hand door de Amerikaanse regeringsgelden worden rondgestrooid om de kritiek op het Vietnam-beleid te onderdrukken. Je zou wel eens willen weten of er van deze pepnoten soms ook wat over de Nederlandse drempel rollen. Tot nu toe is Nederland in dit conflict een Amerikaans

steunpunt geweest. Nederland is nooit neutraal geweest. Het heeft zijn vertegenwoordiging bij de marionetten van Saigon en steunt dezen financieel. De kamer zou dit kabinet moeten dwingen deze houding drastisch te wijzigen door iedere hulp en ook de erkenning van het regime daar te stoppen en over te gaan tot een de-facto-erkenning van de regering in Hanoi, als voorbereiding van de volledige diplomatieke erkenning van wat de enige wettelijke regering in Vietnam is.

De heer Luns:

De geachte afgevaardigde de heer Van der Spek heeft gevraagd naar het Amerikaanse standpunt t.a.v. biologische en chemische wapens. Reeds tientallen jaren hebben de VS het standpunt ingenomen, dat zij niet als eerste zullen overgaan tot het gebruik van dodelijke biologische en chemische wapens.

De Amerikaanse regering verstaat onder chemische en biologische wapens alleen middelen, die tegen mensen zijn gericht, zodat de tegen planten gerichte middelen hieronder niet zijn begrepen.

De heer Gortzak (PSP):

Ook niet, als door het gebruik van een bepaald soort chemisch middel een hele streek onbewoonbaar wordt gemaakt voor de mensen, die daar dus niet langer kunnen verblijven?

Minister Luns:

Ik heb zoëven al gezegd, dat de Nederlandse Regering streeft naar een verbod van deze wapens.

De heer Gortzak (PSP):

U sprak over de Amerikaanse regering, Excellentie. Ik vroeg, of het laatste uitsluit of insluit . . .

Minister Luns:

Ik kan mededelen, dat tot dusverre nog niet hele streken op deze wijze zijn aangepakt. Het zou mij zeer verwonderen, indien de Amerikaanse regering na deze verklaring tot een op grote schaal ontbladeren van hele streken overging.

De heer Gortzak (PSP):

De berichten over Vietnam schrijven iets anders.

Minister Luns:

Ik geloof, dat ik de heer Gortzak wat dit betreft wel enigszins kan geruststellen. Er zijn noch in Noord-Vietnam, noch in Zuid-Vietnam streken, die niet meer geschikt zouden zijn voor cultivatie als gevolg van de ontbladeringscampagnes.

CAMBODJA-DEBAT

Naar aanleiding van de ontwikkelingen in Cambodja in de eerste maanden van 1970, gevolgd door de Amerikaans-Zuidvietnamese invasie in dit land, werd door de Nederlandse regering de volgende verklaring uitgegeven:

'Met betrekking tot het overschrijden van de Kambodjaanse grens door aanzienlijke Amerikaanse en Zuidvietnamese gevechtseenheden kan de regering niet ontkomen aan gevoelens van diepe teleurstelling dat het hiertoe is moeten komen hoewel de Regering begrip heeft kunnen opbrengen voor de door President Nixon opgesomde motieven'.

Door het ministerie van buitenlandse zaken is daarna een nota opgesteld 'Recente ontwikkelingen in Indo-China', die vervolgens op 13 mei in de 2e Kamer werd behandeld.

Deze nota is een treurig en beschamend stuk werk. Er staat niets anders in dan wat men ook kan vinden in het door de Amerikaanse ambassade verspreid propaganda-materiaal - hetgeen dan ook een verklaring kan zijn voor het ontbreken van enig uitvoerige bronvermelding.

Niets over het ontstaan van de Vietnamese oorlog, over schending van de Geneefse akkoorden, over de periode Diem De eerste regel aan Vietnam gewijd luidt: 'Nadat in 1962 en 1963 de Vietcong, gesteund door Noordvietnamese militairen, de strijd tegen Zuidvietnam hadden aangeboden en . . . enz. . . De bijna volledige verwoesting van alle Noordvietnamese steden wordt afgedaan met: 'Daarnaast hebben de bombardementen op militaire doelen in Noord-Vietnam aan het conflict mede zijn scherpte gegeven'.

Van het ontbreken van elke kennis van zaken - of onwil zich op de hoogte te stellen - getuigt het volgende stukje 'huiswerk':

'Op 31 oktober 1968 volgde de stopzetting der bombardementen op Noord-Vietnam. Dit betekende een keerpunt in de geschiedenis van het Vietnam-conflict: er werd een begin gemaakt met het terugwinden van de escalatie-spiraal. Niet alleen werd het strijdtoneel hiermee teruggebracht tot binnen de grenzen van Zuid-Vietnam, tevens bleek uit een nadere Amerikaanse toelichting, dat de stopzetting der bombardementen deel uitmaakte van een 'understanding' met de leiders te Hanoi, dat: . . . (en o.a. punt 4) Amerikaanse verkenningsvluchten boven Noord-Vietnam ongehinderd zouden blijven'.

Het geheel eindigt zoals men kan verwachten:

'De Regering blijft bereid haar volle medewerking te geven aan ieder initiatief dat een voor de volken van het voormalig Indo-China naar vrije keuze te bepalen staatskundige regeling naderbij kan brengen. In dit verband zijn sinds 6 mei jl. dan ook een aantal Regeringen benaderd met de suggestie zo mogelijk te komen tot een zinvol initiatief voor het bevorderen van zulk een vreedzame regeling. Reacties werden tot dusver niet ontvangen'.

Dit laatste is geen wonder. Zowel de keuze van de landen als de inhoud van de voorstellen maakten al bij voorbaat een succes tot een illusie. In het buitenland kreeg men de indruk dat de Nederlandse initiatieven te dicht stonden bij het Amerikaanse standpunt om een bemiddelende rol te kunnen spelen.

Een indruk die wij kunnen bevestigen.

Door de heren Van der Spek, Gortzak en Wiebenga werden op de 13e mei de volgende moties voorgesteld (die werden verworpen):

- A) De Kamer, van mening, dat het recente Amerikaanse optreden in Indo-China een zeer gevaarlijke escalatie van de oorlog in dat gebied betekent; spreekt als haar mening uit, dat de Amerikaanse en Zuidvietnamese troepen onmiddellijk uit Cambodja behoren te worden teruggetrokken; en dat de Amerikaanse bombardementen op Noord-Vietnam nu werkelijk en definitief behoren te worden gestaakt; nodigt de Regering uit dienovereenkomstig activiteiten te ontplooiën;
- B) de Kamer, van mening, dat de oorlog in Vietnam en die in Cambodja niet als geïsoleerde verschijnselen van de Amerikaanse politiek in Zuid-Oost Azië kunnen worden beschouwd; van mening, dat de eigen ontwikkeling van de volkeren in Zuid-Oost Azië wezenlijk wordt belemmerd door het Amerikaanse militaire engagement in de gehele regio; spreekt als haar mening uit, dat de Amerikaanse politiek dient gericht te zijn op een snelle en volledige terugtrekking van de Amerikaanse militaire macht uit geheel Zuid-Oost Azië; verzoekt de Regering om dit standpunt bij de regering van de Verenigde Staten te bepleiten.

NEDERLANDSE 'TECHNISCHE EN HUMANITAIRE' HULP AAN HET SAIGONBEWIND

De Nederlandse regering steunt op vrij grote schaal onder het hoofd 'ontwikkelingshulp' het marionettenbewind van de Amerikanen in Saigon. Nederland wordt dan ook regelmatig in Amerikaanse publikaties en in die van de autoriteiten in Saigon als één van de hulpverlenende landen genoemd. Ook ten opzichte van de eigen bevolking wordt met deze hulp propaganda gemaakt.

Merkwaardig genoeg is het bestaan van deze hulp en de omvang ervan bij het grote publiek - en ook bij de in Vietnam geïnteresseerden - vrij slecht bekend. Laat staan dat het inzet van acties zou zijn geweest. Dat terwijl het duidelijk is dat van hulp, verleend aan de autoriteiten in Saigon, de Vietnamese bevolking in de huidige omstandigheden uiteindelijk niets ten goede zal komen.

De oorzaak van de relatieve onbekendheid van deze hulpverlening moet niet bij de Nederlandse regering gezocht worden. Officiële regeringspublikaties maken er geen enkel geheim van. De verklaring ligt eerder bij het ontbreken van belangstelling voor dit onderwerp in de Nederlandse pers en het falen van de Vietnambeweging in deze.

Hieronder een citaat uit een officiële regeringspublikatie. Het spreekt voor zich.

Bijzonderheden uit de memorie van toelichting Buitenlandse Zaken 1969.

Uit IS (Internationale Samenwerking), Maandblad van het directoraat-generaal Internationale Samenwerking van het ministerie van Buitenlandse Zaken, september '69.

'In de memorie wordt vastgesteld, dat het vredesoverleg te Parijs om een eind te maken aan de strijd in Vietnam niet zichtbaar is gevorderd. In de situatie is evenmin verandering gekomen nu een eerste begin is gemaakt met de aangekondigde terugtrekking van Amerikaanse strijdkrachten. Ook de verklaring van de Zuidvietnamese regering om met het Bevrijdingsfront in rechtstreeks overleg te willen treden, vond

geen weerklank bij de tegenpartij. Gezien de veelheid van factoren, welke op de ontwikkeling van de standpunten der partijen van invloed kunnen zijn, valt het verdere verloop van de vredesonderhandelingen niet te voorspellen' aldus de memorie.

In afwachting van een regeling van het Vietnam-conflict worden zowel in Vietnam als daarbuiten voorbereidingen getroffen voor de na-oorlogse reconstructie. Verwacht wordt dat behalve de Verenigde Staten vooral ook Japan hierin een belangrijk aandeel zal nemen. Terzake is reeds nuttig voorbereidend werk verricht. Hierbij verdient de enige maanden geleden voltooide studie van de z.g. Thuc-Lilienthal-groep vermelding, aldus wordt meegedeeld in de Memorie van Toelichting.

Inmiddels wordt reeds aan het Vietnamese volk door een groot aantal landen, waaronder Nederland, technische en humanitaire hulp geboden.

Vanwege de bijzondere omstandigheden en de grote nood in Vietnam is de Nederlandse ontwikkelingshulp aan dat land relatief omvangrijk. Deze hulp wordt langs verschillende kanalen verschaft.

In de eerste plaats zijn aan een aantal internationale organisaties bestemmingsbijdragen verstrekt om daarmee projecten in dat land te realiseren. Dit zijn technische-hulpafdeling van de VN voor de oprichting van een instituut voor opleiding van personeel voor sociale diensten; de FAO (de wereldvoedselorganisatie, red. VB) voor de levering van veterinaire vaccins. Dezelfde organisatie voert in Vietnam een diepzee-visserijproject uit, waarvoor Nederland de kosten van een visserijvaartuig op zich heeft genomen.

De WHO (de wereldgezondheidsorganisatie, red. VB) zal hulp bieden bij de oprichting van een instituut voor de opleiding van paramedisch personeel. De financiële middelen hiervoor worden door Nederland tezamen met enige andere donoren verstrekt.

Aan UNICEF (Verenigde Naties kinderfonds, red. VB) is een speciale bijdrage verstrekt van 1 miljoen gulden voor humanitaire hulp in zowel Noord- als in Zuid-Vietnam. Het gedeelte gereserveerd voor Noord-Vietnam, zijn de circa één/derde van het totale bedrag, is nog niet verwerkt, aangezien

WAPENLEVERANTIES ONDER DIPLOMATIEK ZEGEL?

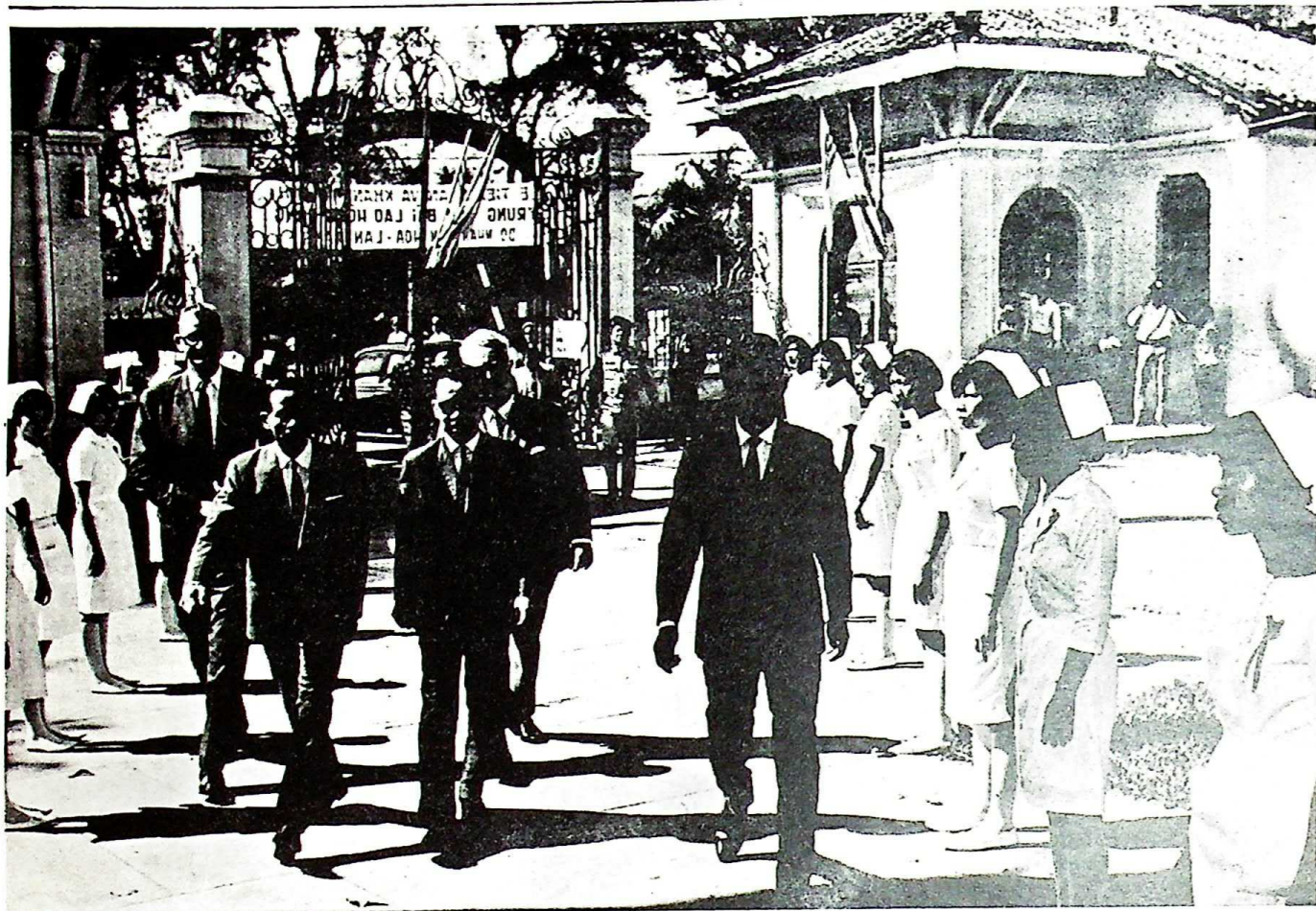
Op 22 oktober jl. heeft het PSP-Tweede kamerlid Van der Spek minister Luns de volgende vragen gesteld:

1. Welke algemene en specifieke controles bij export van goederen vervallen en welke van deze controles blijven van toepassing wanneer de export onder Nederlandse diplomatiek zegel plaats vindt?
2. In welke gevallen wordt deze wijze van verzenden toegepast, door welke instanties geschiedt dit en op welke wijze?
3. Is het waar, dat vanuit Nederland wapenzendingen naar Zuid-Vietnam op deze wijze geschied zijn, respectievelijk nog steeds geschieden? Zo ja, wil de Minister over deze zaak uitvoerig opening van zaken geven?

Minister Luns antwoordde het volgende:

1. Wanneer de export van goederen onder Nederlands diplomatiek zegel plaats vindt, zijn die goederen niet onderhevig aan algemene en specifieke controles.
2. Van deze verzendwijze wordt regelmatig gebruik gemaakt ten behoeve van de verzending van goederen, welke door de Nederlandse diplomatieke en consulaire vertegenwoordigingen in het buitenland voor officieel gebruik worden benodigd; het transport geschiedt per schip, per trein, per auto en per vliegtuig. Deze verzendwijze wordt in Nederland uitsluitend toegepast door het Ministerie van Buitenlandse Zaken.
3. Naar Zuid-Vietnam zijn - noch worden - wapens verzonden onder diplomatiek zegel.

We informeerden bij de heer Van der Spek op welke gegevens hij zijn vragen baseerde. Van der Spek had zijn informatie van een, naar hij zei, betrouwbaar persoon, die echter ongenoemd moest blijven. Het gaat om wapenleveranties die regelmatig en nog steeds, zij het op vrij beperkte schaal, plaats vinden. Na Luns' ontkening is het wachten nu op iemand in de ambtelijke wereld die met de exacte gang van zaken op de hoogte is en voldoende moed heeft zijn mond open te doen.

In de herfst van 1969 werd de uitbreiding van het door de Nederlandse regering gefinancierde ziekenhuis Hong Bang in Saigon in gebruik genomen. Op de plaquette: de Saigon-vlag en de Nederlandse broederlijk gekruist, een gift van het Nederlandse volk. In 1965 hadden de Nederlandse artsen Dr. van der Velde en Dr. de Jong tegen dit soort hulpverlening geadviseerd (zie Volkskrant van 1-10-'66).

WAAROM HET NIET DEUGT

"Ik ben es met twee Vietnamezen naar Saigon gevlogen voor kunstbenen. Er is moeilijk aan te komen. Want de prothesen, die door het Ministerie van Defensie worden betaald, moet je ook nog weer aan een Vietnamese kolonel betalen, die erin handelt. Een vreselijk dier die vent. Hij heeft een ziekenhuis, die kolonel met vijftig bedden, waar hij men mensen zonder armen en benen moet verplegen, en per bed wordt het door de regering betaald. Maar wat doet die rotzak, hij legt op die bedden privé-patienten uit zijn particuliere praktijk, die nog weer dik betalen voor de bedden die de regering ook al betaalt. Het gaat dubbel op, maar je kunt intussen geen kunstbenen meer krijgen. (...)

Een mooi voorbeeld is meneer Quat, hij is een paar maanden eerste minister geweest, ik ken hem goed. Hij is wel geen openlijke dief. Hij graait niet uit laatjes, maar naast zijn ministerschap heeft hij ook een particuliere laboratorium waar hij de mensen, zijn eigen landgenoten, uitzuigt. Voor een urine-onderzoek vraagt hij 300 piaster, terwijl een Vietnamese er per jaar 6000 verdient. Vietnamese artsen behandelen alleen maar dure patienten, zij talen niet naar hun gewonde landgenoten. (...)

Er is daar (in de Saigongebieden, red. VB) niets blijvends meer te doen. Als je er blijft doorwerken help je alleen de oorlog langer te maken. Want je houdt dan in wezen de klik op de been die deze oorlog wil omdat ze er schatrijk van wordt".

(Dr. Alje Vennema in een interview met het Nieuwsblad van het Noorden, 18-4-'70)

UNICEF terzake hiervan nog geen afspraken met de regering van Noord-Vietnam heeft kunnen maken 2). Tenslotte is een doelbijdrage gereserveerd voor een UNESCO-project ter ondersteuning van een gemoderniseerde opleiding van leerkrachten

- 1) Twee opmerkingen die we niet kunnen nalaten te maken: als verwacht wordt dat de VS en Japan, dwz de agressor en zijn belangrijkste lokale bondgenoot, bij de na-oorlogse reconstructie een belangrijke rol zullen spelen betekent dat men i.p.v. "na-oorlogs" dient te lezen: na een overwinning van de Amerikanen.
- 2) Noord-Vietnam is geen lid van de VN en de VN-organisaties. Stelt men hulp via deze organen ter beschikking dan weet men van te voren dat men de gedane "toezeggingen" niet waar hoeft te maken (red. VB).

voor lagere scholen. Dit project bevindt zich nog steeds in een stadium van onderzoek en voorbereiding. In totaal is voor bovengenoemde projecten van internationale organisaties 6.125.000 gulden gereserveerd, waarvan medio 1969 4.045.000 gulden was uitgegeven.

Bovendien wordt op zuiver bilaterale basis door Nederland hulp geboden op het gebied van de tbc-bestrijding te Saigon, te weten de bouw en inrichting van drie wijkcentra en de herbouw en inrichting van het tbc-hospitaal te Saigon. De totale kosten van dit hulpproject zullen circa 3.800.000 gulden bedragen. Voorts is in behandeling een zestal aanvragen voor medefinanciering van projecten van particuliere, niet-commerciële organisaties".

Het hierboven genoemde diepzee-visserijproject omvat o.a. de in Nederland gebouwde trawler "Huonghi" (Vriendschap) waarvoor 220.000 dollar uit Nederlandse ontwikkelingsgelden werd betaald. De hierboven genoemde levering van veterinaire vaccins werd mogelijk door een bijdrage van f 225.000 aan een vriesdrooginstallatie, o.a. bedoeld om te gebruiken bij de vaccinatie tegen runderpest in de Mekong-delta.

Verder werd op initiatief van de "Christelijke Broederscholen in Vietnam" de inrichting van de lagere technische school Lasan in de Zuidvietnamese stad Cantho gefinancierd. Nederlands aandeel: f750.000.

MEKONG-PROJECT

De belangrijkste Nederlandse bijdragen gaan echter niet naar het Saigon-bewind maar naar het zg. Mekongproject. Dit project dat de vier oeverstaten van de Mekong omvat (Thailand, Laos, Cambodja en Zuid-Vietnam) heeft tot doel, via de beheersing van de Mekong-rivier,

- a) op grote schaal elektrische energie op te wekken waardoor industrialisatie mogelijk wordt;
  - b) het vervoer te verbeteren en
  - c) grote oppervlakten landbouwgrond te bewateren.
- Het project werd in 1951 gestart op initiatief van de Economische Commissie voor Azië en het Verre

Oosten van de VN (de ECAFE). Van dit lichaam zijn China, Noord-Vietnam en Noord-Vietnam en Noord-Korea geen lid. Echter wel een aantal niet-regionale landen, waaronder Nederland en de VS. Bij het Mekong-project spelen allerlei VN-organisaties een rol maar de VS en haar bondgenoten overheersen, o.a. via de door hen gedomineerde Wereldbank.

Het valt buiten het bestek van dit nummer hier het Mekong-project te analyseren. Het enige dat we er van zeggen willen is dat

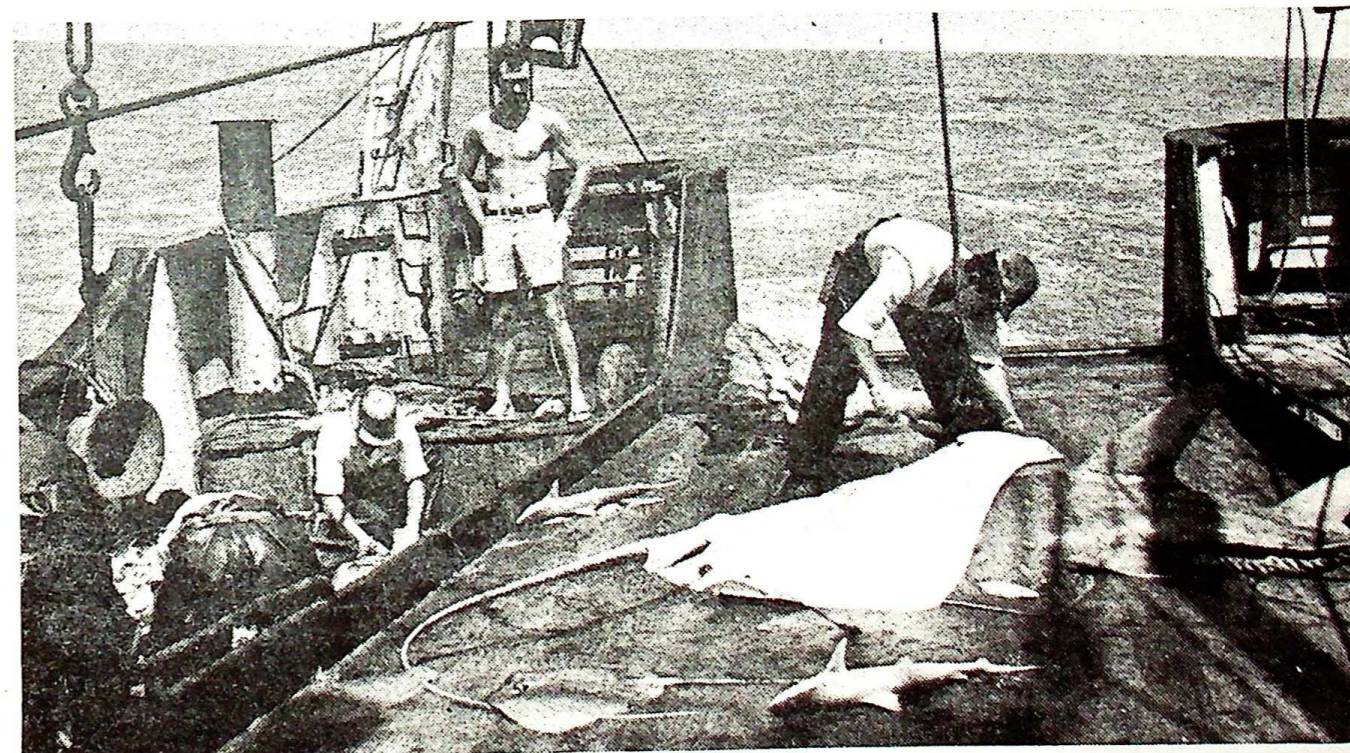
a) wanneer de wens om dit gebied economisch tot ontwikkeling te brengen ten behoeve van en met westers kapitaal één van de belangrijkste motieven achter het Amerikaanse ingrijpen in Vietnam en omgeving is geweest, dan vinden we in dit plan de concrete uitvoering - zij het door de oorlogsvoering sterk vertraagd - om deze economische exploitatie in de praktijk te brengen.

b) sommige Amerikaanse plannenmakers gaan zelfs zover dat zij het Mekong-project willen gebruiken om rust en orde in Indo-China te herstellen door dit als Verenigde Naties gecamoufleerde project door VN-troepen te laten beschermen.

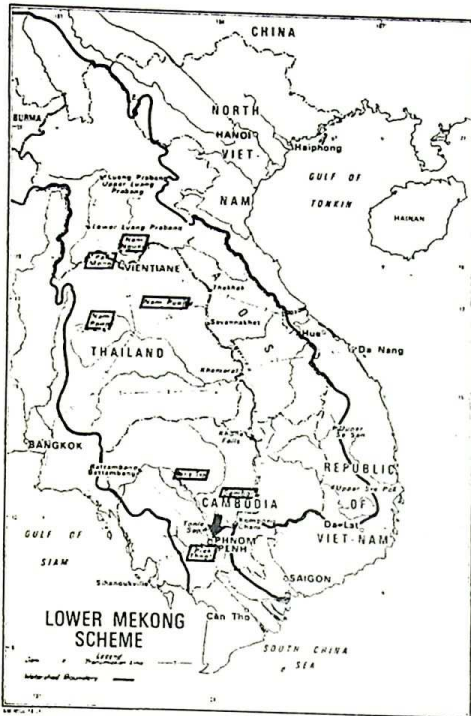
c) het project gaat er stilzwijgend vanuit dat een westerse kapitalistische ontwikkeling voor de betrokken landen noodzakelijk is. Met het bestaan van bevrijdingsfronten die de neo-koloniale machthebbers in de verschillende hoofdsteden ten val willen brengen wordt, behalve in verband met "veiligheids"-problemen, geen rekening gehouden. M.a.w. dit Mekong-project wordt geheel over het hoofd van de betrokken bevolkingen gepland en uitgevoerd.

Nederland nu heeft een belangrijk aandeel in dit Mekong-project. De volgende bijdragen werden gegeven:

- 1962: f 500.000 voor een baggermolen voor Zuid-Vietnam en enig klein materieel.
- 1965: f1.000.000 voor een baggermolen voor Cambodja.
- 1966: f11.900.000 voor het Nam Ngum-project in Laos

Op kosten Nederlandse regering gebouwde "Huonghi" (Vriendschap)-trawler voor het Saigon-bewind in bedrijf

Overzicht Mekong-project

1966: f 3.600.000 voor het Prek Thnot-project in Cambodja (toegezegd).

1968: f 1.700.000 voor een aanvullende bijdrage aan het Nam Ngum ontwikkelingsfonds.

(Gegevens ontleend aan IS, maandblad v.h.directoraat-generaal Internationale Samenwerking van het Ministerie van Buitenlandse Zaken - oct.'68).

Tevens werd technische hulp verschaft in de vorm van beschikbaarstelling van deskundigen waarmee tot oct.'68 een bedrag van ongeveer een half miljoen gemoeid was.

Begin 1970 is met de twee hierboven genoemde projecten een begin gemaakt. Eind februari legde de koning van Laos de eerste steen voor de bouw van de grote stuwdam in de Nam Ngum, een zijrivier van de Mekong. "De bedoeling is door middel van de bouw van deze dam, die in 1972 gereed moet komen, en door de aanleg van een hydro-elektrische centrale met een capaciteit van 30 Megawatt en transmissielijnen van de dam naar de hoofdstad van Laos en Noord-Oost Thailand, elektriciteit op te wekken. Hierdoor wordt industrialisatie in deze gebieden mogelijk". (IS, tweewekelijks contactorgaan, 27-3-70).

De stuwdam bij Prek Thnot, ook een zijrivier van de Mekong, zal 18 Megawatt gaan leveren. De bouwduur van deze dam is $3\frac{1}{2}$ jaar. Met de bouw hiervan is ook in het begin van dit jaar een begin gemaakt. Behalve financieel neemt Nederland ook in het personele vlak een belangrijke plaats in in het Mekong-project. Dat kwam tot uiting in het grote aantal deskundigen uit Nederland dat in de loop der jaren aan de voorbereiding van het project deelnam. De Nederlander Ir. W. J. van der Oord werd met ingang van 1 december 1969 tot uitvoerend agent van de Mekong-commissie secretariaat benoemd. "In deze functie zal Ir Van der Oord een sleutelpositie innemen in het Mekongproject, één van de meest omvangrijke, internationaal opgezette projecten, dat ten doel heeft de Mekong-delta tot ontwikkeling te brengen", aldus IS (tweewekelijks contactorgaan) 28-11-'69.

RAAD VOOR INDUSTRIËLE ONTWIKKELING

Behalve het Mekong-project zijn er nog een reeks

andere samenwerkingsverbanden waarin Nederland een belangrijke rol speelt. Zo is er een adviesgroep van de Aziatische Raad voor Industriële Ontwikkeling. In deze adviesgroep hebben zeven Aziaten (uit Taiwan, India, Japan, Nieuw-Zeeland, Pakistan, Singapore en Thailand) zitting en twee niet-Aziaten: een Amerikaan en een Nederlander. De laatste, Dr. J. C. Ramaer, adjunct-directeur van de financiële afdeling van Philips, is voorzitter van de adviesgroep. Over een bijeenkomst van de adviesgroep schreef IS (tweewekelijks contactorgaan) van 17-10-'69:

"...Andere onderwerpen van bespreking waren het probleem der particuliere investeringen en de bevindingen op tal van industriële terreinen, zoals petrochemie, bosbouw, ijzer en staal en de fabricage van landbouwwerktuigen. Veel aandacht schonk de adviesgroep ook aan een uiterst belangwekkende studie inzake de toekomstige industrialisatie van Zuid-Oost Azië, waartoe zij vorig jaar het initiatief nam en waarmee, naar wordt verwacht, spoedig kan worden begonnen. Deze studie, die een blauwdruk moet worden van het toekomstig industrialisatiepatroon in dat specifieke deel van Azië, zal verricht worden onder leiding van het Nederlands Economisch Instituut te Rotterdam. Nederland droeg voor de studie, die 650.000 dollar zal gaan kosten, 100.000 dollar bij. Nog slechts een klein bedrag is nodig om de totale som bijeen te krijgen."

Verder neemt Nederland deel (met 11 miljoen dollar) in de Aziatische Ontwikkelingsbank die door Amerikaans en Japans kapitaal wordt gedomineerd (ieder 200 miljoen dollar van de in totaal 1100 miljoen dollar van het gemeenschappelijk aandelenkapitaal. In de raad van bestuur hebben voor Nederland zitting Prof. Dr. H. J. Witteveen, minister van financiën, en als diens plaatsvervanger Mr. G. J. Dissevelt, buitengewoon en gevolmachtigd ambassadeur op de Filipijnen.

THAILAND

Buitengewone aandacht besteedt Nederland tenslotte aan Thailand, dat hoewel niet tot Indo-China behorend een hoeksteen vormt in de Amerikaanse strategie in dit deel van Azië. Van de vele hulpprojecten noemen we de volgende:

- Met Nederlandse financiële hulp en uitgevoerd door de Nederlandse firma NEDECO wordt in Thailand een onderzoek verricht naar de mogelijkheid van een tweede zeehaven in Thailand nabij Laem Krabang. De vestiging van deze haven is des te dringender geworden nu Thailand door de enorme Amerikaanse militaire en andere investeringen een economische boom doormaakt (mede veroorzaakt doordat het land dient als verlofplaats voor de Amerikanen) en de haven Sattahip volledig voor militair gebruik wordt benut. Voor het onderzoek naar de mogelijkheid en de wenselijkheid van het ontwerpen van een nieuwe haven en aanverwante problemen werd in 1968 o.a. in het kader van de projecthulp door de Nederlandse regering een bedrag van 2,7 miljoen gulden ter beschikking gesteld. Er wordt samengewerkt met het Nederlands Economisch Instituut te Rotterdam;

- literatuur wordt geschonken aan de Chiangmai-universiteit, de Khonkaen-universiteit, de Kasatsart-universiteit, de Thammasat-universiteit en het "National Institute of Development Administration".

- Voor de verbouwing van de McCormick verpleegschool in Chiangmai werd f1.000.000 ter beschikking gesteld;

- f210.000 werd bijgedragen aan een centrum voor jeugdleidsters in Bangkok.